

Onderwijs aan kinderen van woonwagenebewoners, Roma en Sinti

Monitor Voortgezet Onderwijs schooljaar 2015-2016

Inhoud

1 INLEIDING	3
2 DOEL OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS	4
3 OPZET OWRS-MONITOR	5
4 DEELNAME OWRS-MONITOR 2015-2016	6
5 RESULTATEN VAN HET KWANTITATIEF DEEL VAN DE OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS 2015-2016	7
5.1 Resultaten schoolgedeelte kwantitatieve monitor	7
5.2 Resultaten leerling gedeelte kwantitatieve monitor	9
6 RESULTATEN VAN HET KWALITATIEF DEEL VAN DE OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS 2015-2016	28
7 AANDACHTSPUNTEN	32

1 INLEIDING

Door KPC Groep zijn jarenlang de schoolloopbanen in het primair en voortgezet onderwijs van kinderen van woonwagenebewoners, Roma en Sinti in kaart gebracht. Dit vond jaarlijks plaats tussen 1994 en 2006. Belangrijke redenen waarom dat na 2006 niet meer (jaarlijks) gebeurde zijn:

- de wet op de privacy,
- de vermindering van het aantal onderwijsconsulenten die als intermediair zicht hebben op de schoolloopbanen,
- het aanvullende cohort-onderzoek dat vierjaarlijks werd uitgevoerd door het ITS,
- de betere onderwijsdeelname van met name woonwagenekinderen.

Ook het landelijk volgen van deze leerlingen – zoals dat in het verleden plaatsvond binnen het PRIMA-cohort onderzoek – is niet langer mogelijk omdat woonwagene- en Roma/Sintiekinderen geen uniek gewicht meer hebben, zoals in het verleden het geval was (respectievelijk gewicht 0.7 en 0.9). Ook de voormalige CUMI regeling voor het voortgezet onderwijs, waardoor leerlingen in beeld waren, bestaat niet meer.

Het ITS heeft aanvullend aan deze PRIMA-cohortonderzoeken twee keer een onderzoek gedaan waarin scholen met een grotere populatie woonwagene- Roma- of Sintieleerlingen gericht zijn benaderd. Over de schooljaren 2002-2003 en 2007-2008 zijn gegevens over de schoolloopbanen verzameld. Daarna bleek het niet meer mogelijk om op deze wijze de schoolloopbanen te volgen.

De behoefte aan enige vorm van monitoring blijft echter bestaan. Daarom heeft KPC Groep een nieuwe, beperkte monitor voor het primair onderwijs ontworpen. Van de eerste toepassing van deze monitor (in het schooljaar 2010-2011) is verslag gedaan in 2012. De tweede monitor (voor het schooljaar 2012-2013) verscheen in 2014 en de derde (voor het schooljaar 2014-2015) in 2016.

Deze monitor voorzagt in een behoefte bij scholen, onderwijsconsulenten en beleidsmedewerkers van gemeenten. Op basis van de resultaten uit de monitor kunnen zij gerichte activiteiten ondernemen die het onderwijs aan woonwagene-, Roma-, en Sintiekinderen ten goede komen. Vanuit deze geledingen is aangegeven dat ze ook graag meer zicht wilden hebben op de schoolloopbaan van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Besloten is dan ook om voor het schooljaar 2013 – 2014 een beperkte monitor te ontwerpen en uit te voeren voor het voortgezet onderwijs. Deze monitor is herhaald voor het schooljaar 2015 – 2016. Hiervan wordt in dit rapport verslag gedaan.

Achtereenvolgens wordt ingegaan op het doel van de monitor (hoofdstuk 2), de opzet van de monitor (hoofdstuk 3), de deelname aan de monitor (hoofdstuk 4), de resultaten van de kwantitatieve monitor, onderscheiden naar resultaten op school- en leerlingenniveau (hoofdstuk 5) en de resultaten van de kwalitatieve monitor (hoofdstuk 6). Tot slot wordt in hoofdstuk 7 een aantal aandachtspunten gegeven.

2 DOEL OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS

Met het uitvoeren van de OWRS-monitor voor het voortgezet onderwijs beogen we vier doelen te realiseren:

Doel 1: In kaart brengen van:

- Prestaties van woonwagengedrag, Roma en Sinti leerlingen op het terrein van Nederlands, Engels en Wiskunde;
- Beleid, aanpakken en interventies die bijdragen aan optimale deelname en prestaties van woonwagengedrag, Roma en Sinti leerlingen in het voortgezet onderwijs;
- Stand van zaken onderwijsdeelname;
- Relevante sociaal-emotionele factoren die de onderwijsdeelname van de woonwagengedrag, Roma en Sinti leerlingen beïnvloeden;
- Overeenkomsten en verschillen in effectieve aanpakken voor woonwagengedrag, kinderen van Sinti en kinderen van Roma.

Doel 2: Zichtbaar en bespreekbaar maken van trends en consequenties voor het onderwijs

Met de aan de monitor deelnemende scholen en onderwijsconsulenten en beleidsmedewerkers die betrokken zijn bij het voortgezet onderwijs aan woonwagengedrag, Roma en Sintikinderen wordt besproken welke trends zichtbaar zijn en wat de betekenis ervan is voor primaire en secundaire onderwijsprocessen en beleidsinterventies die lokaal of regionaal ondernomen kunnen worden.

Hierbij gaat het vooral om:

- Efficiënte aanpakken en interventies;
- Hoe tegemoet kan worden gekomen aan de – al dan niet veranderende – onderwijsbehoeften van de woonwagengedrag, Roma en Sinti leerlingen;
- Wat scholen nodig hebben om hieraan tegemoet te kunnen komen vanuit lokale, regionale of landelijke organisaties cq overheden.

Doel 3: Disseminatie van monitorgegevens

De resultaten van de monitorgegevens worden gerapporteerd en verspreid. Zowel de resultaten (wat werkt wel/niet) als de consequenties van de monitorresultaten (hoe kunnen we gebruikmaken van deze kennis in de praktijk van alledag van het onderwijs aan de woonwagengedrag, Roma en Sinti leerlingen) worden besproken met:

- betrokken scholen die gegevens hebben aangeleverd;
- netwerk onderwijsconsulenten OWRS;
- netwerk leerplicht- en beleidsmedewerkers OWRS;

De gegevens worden waar nodig terug gekoppeld naar lokale, regionale en landelijke organisaties en overheden die direct of indirect betrokken zijn bij het onderwijs aan deze doelgroep. Daarnaast wordt het monitorrapport gepubliceerd op de website www.owrs.nl, zodat het toegankelijk is voor andere geïnteresseerden.

Doel 4: Input voor beleid

De resultaten van de monitor worden gebruikt als input voor het beleid van het OWRS-project van KPC Groep. Hierover zal inhoudelijke afstemming plaatsvinden met OCW. Hierbij wordt scherp in beeld gebracht wat nodig is om de onderwijsdeelname van woonwagengedrag-, Sinti- en Roma-kinderen verder te vergroten of te optimaliseren.

3 OPZET OWRS-MONITOR

Met behulp van de monitor wordt een aantal scholen gevolgd. De monitor bevat zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve component.

In de kwantitatieve component worden 'feitelijke' gegevens in kaart gebracht. Het betreft:

- Leerling gegevens: leerling- en gezinskenmerken en prestaties voor de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde;
- Schoolgegevens: schooltypen, het al dan niet hebben van een speciale contactpersoon voor de woonwagen-, Roma- en/of Sintileerlingen en contacten over de leerlingen met het primair onderwijs.

In de kwalitatieve component van de monitor worden ervaringsgegevens in kaart gebracht op het terrein van:

- Uitgevoerde interventies en de ervaren effecten van deze interventies op cognitief gebied en ten aanzien van het sociaal-emotioneel functioneren van de WRS leerlingen;
- Problemen en knelpunten die zijn ervaren, de wijze waarop daarmee is omgegaan en de ervaren effecten hiervan;
- De wijze waarop binnen de school onderlinge afstemming plaatsvindt over deze problematiek en de ervaren effecten hiervan;
- Voorbeelden van good practices en tips/suggesties van aanpakken, lesmaterialen, projecten waar men gebruik van maakt.

Het eerste onderdeel van de monitor bestaat uit het invullen van een digitale vragenlijst.

Met behulp van deze vragenlijst worden de kwantitatieve gegevens in kaart gebracht.

Het tweede deel van de monitor bestaat uit een of meerdere bijeenkomsten met scholen die deelnemen aan de monitor, waarbij de school een extra deelnemer uitnodigt (hierbij denken we aan een consulent OWRS, een leerplichtambtenaar, een gemeenteambtenaar of een andere persoon die betrokken is bij het onderwijs aan WRS-leerlingen op de desbetreffende school). Het doel van dit deel van de monitor is:

- Verkrijgen van meer informatie over de kwalitatieve vragen met als doel te komen tot een scherpe analyse die als basis dient voor de verdere analyse (van de gegevens van deze school en de andere scholen die deelnemen aan de monitor), de disseminatie van de monitorresultaten en de daaruit volgende beleidsadviezen;
- Zichtbaar maken van trends en bespreking van wat nodig is om het onderwijs nog beter aan te laten sluiten bij de onderwijsbehoeften van deze leerlingen;
- Krijgen en geven van input van en aan andere scholen over (aspecten van) het onderwijs aan WRS-leerlingen.

Op basis van de analyse van de onderzoeksgegevens wordt voor elke nieuwe uitvoering van de monitor vastgesteld welke onderdelen ongewijzigd gehandhaafd worden en welke onderdelen worden vervangen en/of bijgesteld. Dit is noodzakelijk om te kunnen blijven voldoen aan de doelstelling dat scherp in beeld wordt gebracht wat nodig is om de onderwijsdeelname van woonwagen-, Sinti- en Roma-kinderen verder te vergroten en optimaliseren.

4 DEELNAME OWRS-MONITOR 2015-2016

Aan het kwantitatieve deel van de VO monitor is deelgenomen door 18 scholen. Alle scholen hebben het schoolgedeelte van de kwantitatieve monitor ingevuld en 12 scholen hebben de leerlingengegevens ingevuld. Het aantal WRS-leerlingen per school varieert van 1 tot 20 leerlingen.

In totaal zijn door de 12 scholen gegevens ingevuld van 78 leerlingen.

Voor het kwalitatieve deel van de monitor zijn op 1 en 6 november 2017 met 1 deelnemende school en 5 OWRS-consulenten interviews gehouden. In deze interviews zijn bevindingen van het kwantitatieve deel van de monitor besproken en is gezocht naar verklaringen en zijn consequenties van de bevindingen in beeld gebracht.

5 RESULTATEN VAN HET KWANTITATIEF DEEL VAN DE OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS 2015-2016

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de OWRS-monitor voortgezet onderwijs 2015-2016 gepresenteerd. Allereerst worden de resultaten van het kwantitatieve deel van de monitor besproken, zowel op school- (paragraaf 5.1) als op leerlingenniveau (paragraaf 5.2).

5.1 Resultaten schoolgedeelte kwantitatieve monitor

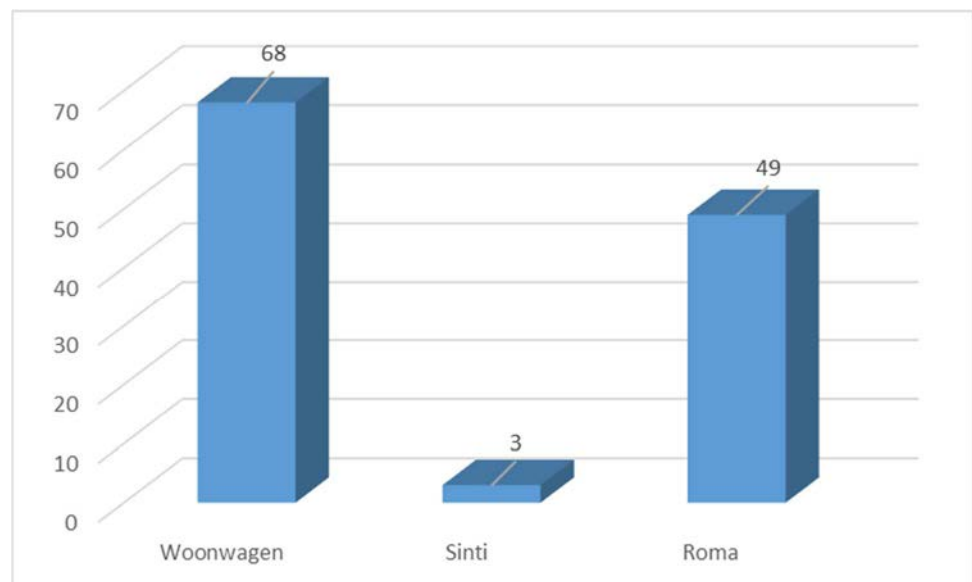
5.1.1 Schoolkenmerken

Aan de monitor is deelgenomen door 18 scholen, die variëren in leerlingaantal (130 – 2300) en schooltypen. Deze 18 scholen tellen in totaal 120 woonwagen-, Roma- en/of Sintileerlingen. Het percentage WRS leerlingen op de totale schoolpopulatie varieert van minder dan 0,1% tot ruim 10%.

De 18 scholen die aan de monitor hebben deelgenomen variëren sterk in grootte. De kleinste school telde op 1 oktober 2015 in totaal 130 leerlingen. De grootste school telde in totaal ruim 2300 leerlingen.

Op 1 oktober 2015 namen in totaal 120 woonwagen-, Roma- en/of Sintileerlingen (WRS leerlingen) deel aan het onderwijs op deze 18 scholen. De meeste van deze leerlingen zijn woonwagenleerlingen en het kleinste aantal heeft een Sinti herkomst.

In de volgende figuur is de verdeling van de 120 leerlingen naar herkomst weergegeven.

Figuur 1: Aantal WRS leerlingen op de 18 scholen op 1 oktober 2015

Tien van de 18 scholen hebben leerlingen van één afkomst: 6 scholen hebben uitsluitend woonwagenleerlingen en 4 scholen hebben uitsluitend Roma leerlingen. Vier scholen hebben woonwagen- en Romaleerlingen; één school heeft woonwagen- en Sintileerlingen en twee scholen hebben woonwagen, Roma én Sintileerlingen.

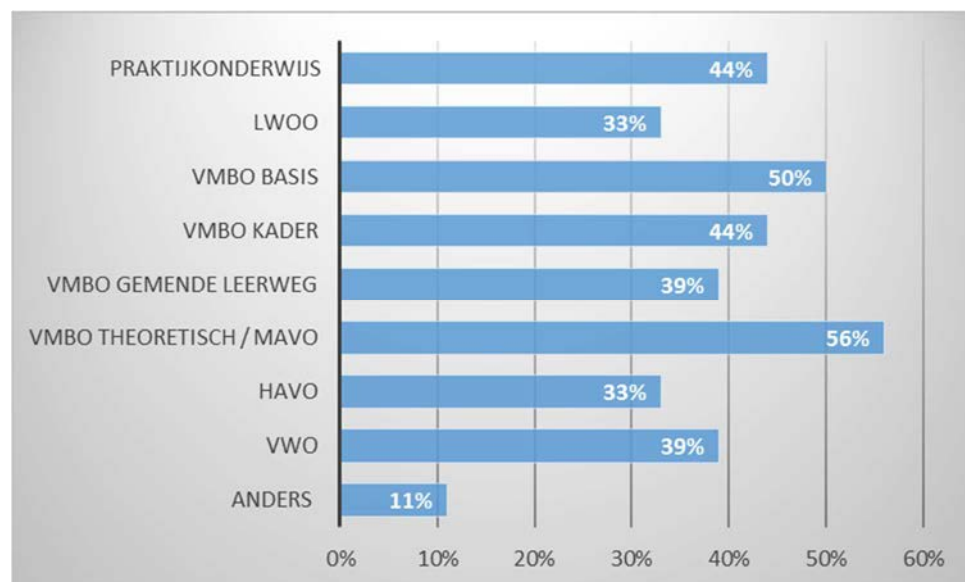
Het percentage WRS leerlingen op de totale schoolpopulatie varieert van minder dan 0,1% tot ruim 10%. Met uitzondering van de laatstgenoemde school betreft het op alle andere scholen een kleine minderheid van de leerlingen (minder dan 3%).

De onderwijstypen die worden aangeboden op de 18 scholen variëren eveneens. De schooltypen zijn:

- één ZMLK school
- zes scholen voor praktijkonderwijs
- acht brede scholengemeenschappen
- drie scholen vmbo. Al dan niet met lwoo / praktijkonderwijs.

Eén brede scholengemeenschap geeft aan een speciaal maatwerkproject uit te voeren op school (waarbij niet verder is gespecificeerd wat dit inhoudt).

Onderstaand figuur laat zien op hoeveel van de scholen welke onderwijstypen worden aangeboden.

Figuur 2: onderwijstypen die worden aangeboden op de 18 scholen met WRS leerlingen

5.1.2 Contacten WRS leerlingen

Iets meer dan een kwart van de scholen heeft een speciale contactpersoon voor de WRS leerlingen op school. Eén derde van de vo scholen heeft contacten met het PO over de WRS leerlingen. In alle gevallen heeft dit contact minstens betrekking op de overdracht van de leerlingen van het PO naar de VO school.

Aan de scholen is gevraagd of zij een speciale contactpersoon hebben voor WRS leerlingen en/of –ouders en/of voor andere betrokkene(n) bij het onderwijs aan WRS leerlingen. De antwoorden zijn weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 1: de aanwezigheid van speciale contactpersonen op school

Speciale contactpersoon voor:	Aantal scholen			
	Ja		Nee	
WRS leerlingen	5	28%	13	72%
WRS ouders	6	33%	12	67%
Andere betrokkene(n) bij het onderwijs aan WRS leerlingen	2	11%	16	89%

Iets meer dan een kwart van de scholen heeft een speciale contactpersoon voor de WRS leerlingen op school. Een contactpersoon voor WRS ouders is er op een derde van de scholen. Eén op de 10 scholen heeft een speciale contactpersoon voor andere betrokkene(n) bij het onderwijs aan WRS leerlingen. Interessant is om na te gaan welke andere betrokkenen het hier betreft en welke ervaringen de scholen hebben met deze speciale contactpersonen.

Aan de scholen is gevraagd of zij contacten hebben met het PO over de WRS leerlingen. Zes van de 18 scholen (=33%) blijken deze contacten te hebben. In de vorige monitor was dat nog voor 69% van de scholen het geval. In de volgende tabel is aangegeven waarover die contacten gaan.

Tabel 2: Onderwerpen waarover de VO scholen contact hebben met het PO

Onderwerpen	Aantal scholen	
Overdracht van leerlingen van PO naar onze school	6	100%
Kennisnemen van elkaars werkwijzen	1	17%
Afstemming doorgaande lijn	3	50%
Afstemming visie / aanpak WRS leerlingen	2	33%
Anders, nl. -----	-	-

Voor alle scholen die contact hebben met het PO over de WRS leerlingen geldt, dat dit contact betrekking heeft op de overdracht van de leerlingen van het PO naar de VO school (100%). De helft van de scholen heeft daarnaast contact over het afstemmen van de doorgaande leerlijn (50%). Een derde van de scholen heeft contact met het PO over de afstemming van de visie / aanpak van WRS leerlingen (33%). Slechts één school heeft contact met het doel kennis te nemen van elkaars werkwijzen (17%).

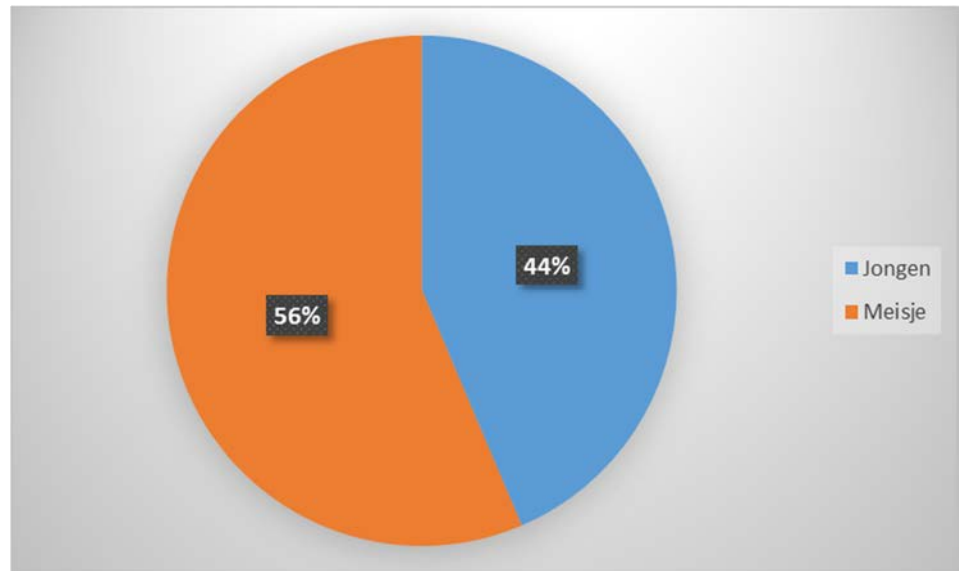
5.2 Resultaten leerling gedeelte kwantitatieve monitor

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens informatie gegeven over achtergrondgegevens (5.2.1), typen PO en VO waaraan de leerlingen deelnamen / deelnemen (5.2.2), de doorstroom in het voortgezet onderwijs (5.2.3), zorgen en zorgbehoeften van de leerlingen (5.2.4), motivatie voor het onderwijs (5.2.5), prestaties (5.2.6) en examens (5.2.7).

5.2.1 Achtergrondgegevens

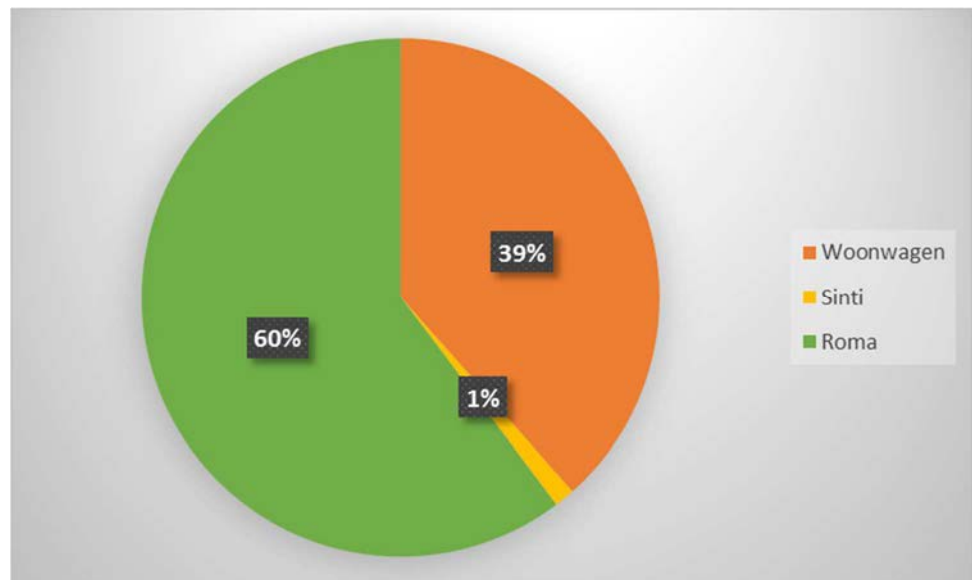
De monitor is ingevuld voor 78 WRS leerlingen: voor iets meer meisjes dan jongens. Van de 78 leerlingen zijn er 30 woonwageneigenaren, 1 Sinti en 47 Roma. Het opleidingsniveau van de meeste ouders is niet bekend.

De monitor is ingevuld voor 34 jongens en 44 meisjes

Figuur 3: geslacht van de WRS leerlingen waarvoor de monitor is ingevuld

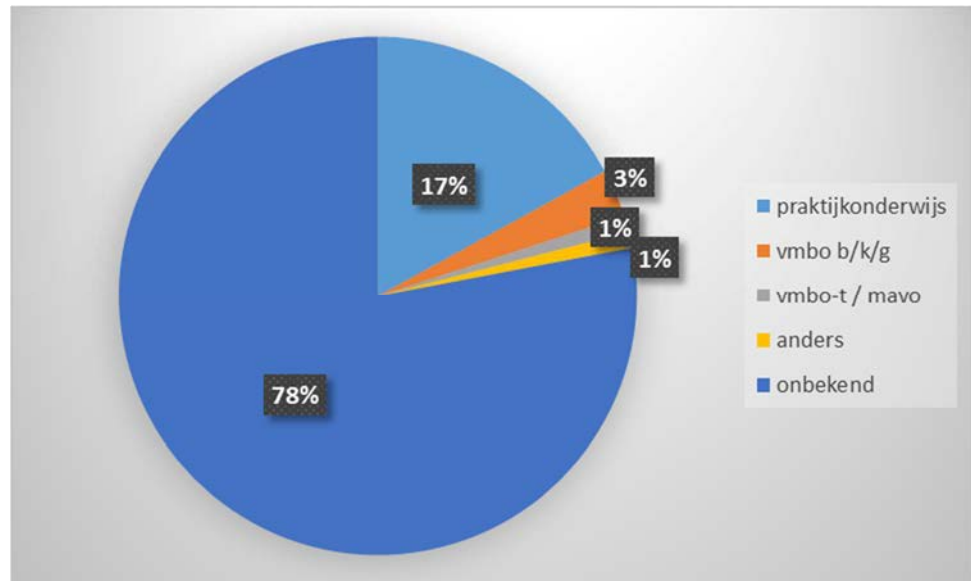
Van de 78 leerlingen zijn er 30 woonwagenbewoner, 1 Sinti¹ en 47 Roma.

Figuur 4: herkomst van de WRS leerlingen waarvoor de monitor is ingevuld

Gevraagd is naar de hoogst genoten – afgeronde- opleiding van een of beide ouders van de leerlingen. Dit is voor meer dan driekwart van de leerlingen (78%) niet bekend. De meeste andere ouders (17%) hebben praktijkonderwijs gehad. Van 3% van leerlingen is bekend dat de hoogst genoten opleiding van (een van) zijn/haar ouders vmbo-b/k/g is.

¹ Waar gegevens worden uitgesplitst naar herkomst (woonwagen, roma en sinti) worden de gegevens van deze ene Sinti leerling niet meegenomen, omdat dit geen representatief beeld geeft

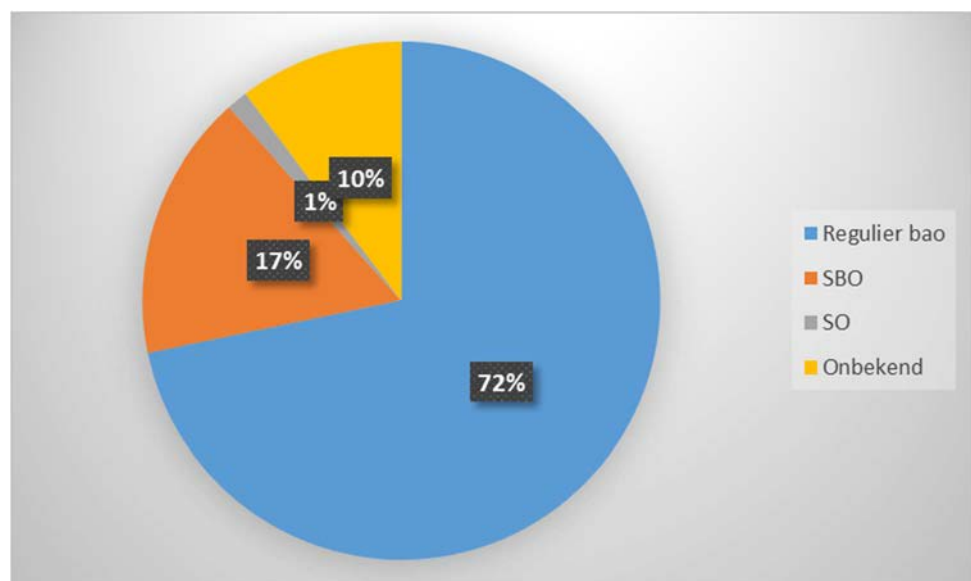

Figuur 5: hoogst genoten opleiding van (een van) de ouders van de WRS leerlingen waarvoor de monitor is ingevuld

5.2.2 Typen PO en VO waaraan de leerlingen deelnamen / deelnemen

De meeste WRS leerlingen in deze monitor zijn afkomstig van een school voor regulier basisonderwijs. Zij nemen in het voortgezet onderwijs vooral deel aan het praktijkonderwijs (45,5%) gevolgd door het vmbo (basis, kader of gemengd) (27,3%).

Vervolgens is gevraagd naar het type PO waaraan de leerlingen hebben deelgenomen voordat zij onderwijs gingen volgen aan deze school voor voortgezet onderwijs. De meeste leerlingen (72%) blijken deel te hebben genomen aan het regulier basisonderwijs. De overige leerlingen namen deel aan het SBO (17%) of het speciaal onderwijs (1%). Van 10% van de leerlingen is onbekend aan welke type PO zij deelnamen voordat ze onderwijs aan deze school voor voortgezet onderwijs gingen volgen.

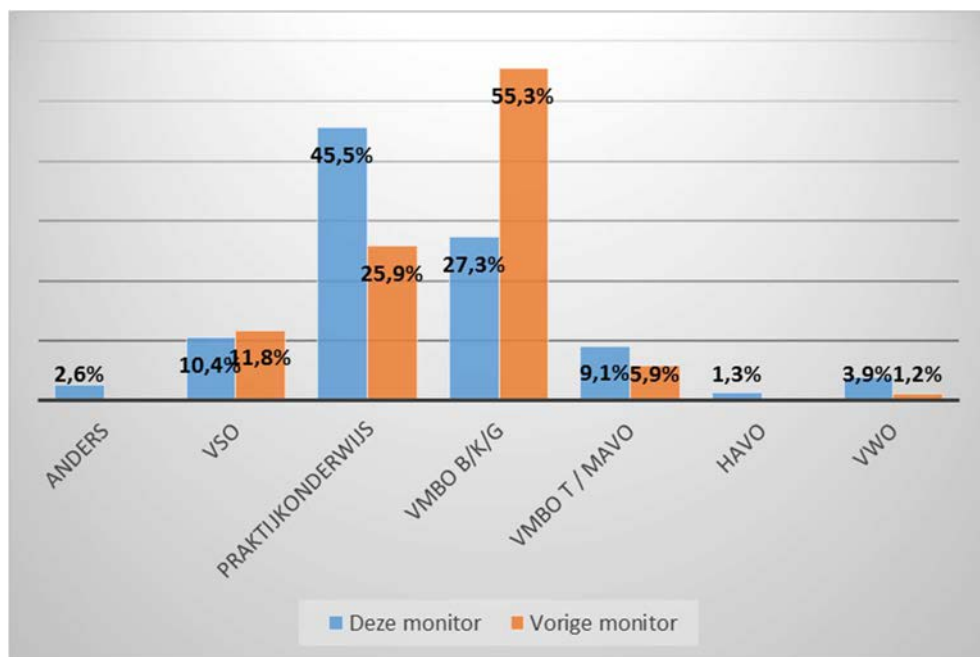
Figuur 6: typen primair onderwijs waaraan de WRS leerlingen, waarvoor de monitor is ingevuld, hebben deelgenomen

Landelijk² neemt (in 2016) 93,4% van de kinderen deel aan het regulier basisonderwijs, 2,2% aan het speciaal basisonderwijs, 1,9% aan het SO en 2,5% aan het VSO. Indien de leerlingen waarvan de PO herkomst onbekend is buiten beschouwing worden gelaten, blijkt 80% van de WRS leerlingen in deze monitor afkomstig te zijn van het regulier basisonderwijs, 19% van het speciaal basisonderwijs en 1% van het SO. In deze cijfers is een relatieve oververtegenwoordiging van de WRS leerlingen in het speciaal basisonderwijs (19% versus 2,2% landelijk) zichtbaar.

Van de woonwagenkinderen waarvan bekend is aan welk type PO ze hebben deelgenomen, heeft 92% deelgenomen aan regulier basisonderwijs en 8% aan het speciaal basisonderwijs. Voor de Roma leerlingen zijn deze percentages: 74% regulier basisonderwijs en 26% speciaal basisonderwijs.

Ook is gevraagd aan welke typen voortgezet onderwijs de leerlingen deelnemen. De meesten nemen deel aan het praktijkonderwijs (45,5%) gevolgd door het vmbo (basis, kader of gemengd) (27,3%). Deelname aan mavo, havo of vwo komt minder vaak voor (in totaal 14,3% van de leerlingen). Een op de tien leerlingen (10,4%) neemt deel aan het voortgezet speciaal onderwijs.

Deze gegevens zijn weergegeven in grafiek 7, waarin ter vergelijking ook de deelnamecijfers van de vorige monitor (2013/2014) zijn opgenomen. Hierbij dient te worden aangetekend dat de monitorgegevens grotendeels niet dezelfde leerlingen in beide jaren betreffen. Voorzichtigheid bij de interpretatie van de gegevens is dan ook geboden.

Figuur 7: typen voortgezet onderwijs waaraan de WRS leerlingen, waarvoor de monitor is ingevuld, deelnemen. Zowel voor deze als voor de vorige monitor.

Deze deelnamecijfers verschillen van de landelijke cijfers³. In de landelijke cijfers (2016) is de verdeling van leerlingen over de verschillende typen onderwijs in het derde leerjaar aangegeven (in leerjaren 1 en 2 is geen onderscheid naar typen gemaakt), en voor het vso en pro voor leerlingen van 15 jaar. Onderstaande cijfers moeten dan ook niet als geheel representatief worden gezien, maar wel als indicatief. In de grafiek zijn alleen de gegevens opgenomen die bekend zijn voor de WRS leerlingen in deze monitor.

²Bron: www.onderwijsincijfers.nl

³ Bron: www.onderwijsincijfers.nl

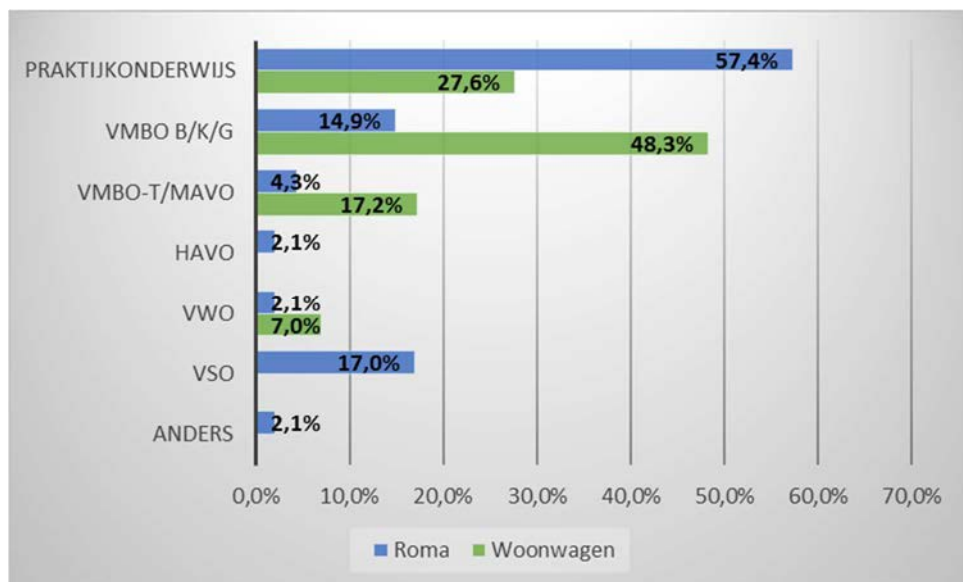

Figuur 7a: typen voortgezet onderwijs waaraan de WRS leerlingen, waarvoor de monitor is ingevuld, deelnemen, vergeleken met de landelijke cijfers van 2016

WRS leerlingen nemen aanzienlijk vaker deel aan praktijkonderwijs dan landelijk het geval is. Hetzelfde geldt voor de deelname aan vso. Ze zijn dus oververtegenwoordigd in de lagere typen onderwijs. Landelijk nemen veel meer leerlingen deel aan vmbo-t/mavo, havo en vwo dan het geval is voor WRS leerlingen.

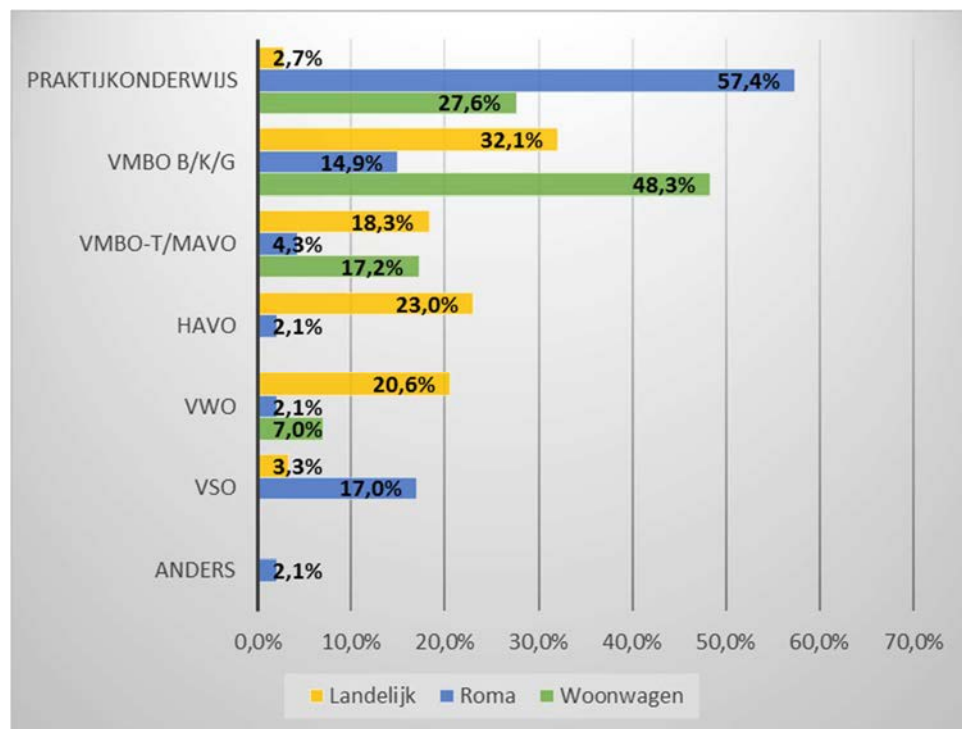
Ook de deelname van woonwagen- en Roma leerlingen aan de verschillende typen voortgezet onderwijs verschilt. Dit is weergegeven in onderstaande figuur.

Hieruit blijkt dat het merendeel van de woonwagenleerlingen deelneemt aan het vmbo (basis, kader of gemengd) en het merendeel van de Roma leerlingen aan het praktijkonderwijs.

Figuur 7b: typen voortgezet onderwijs waaraan de leerlingen deelnemen, onderscheiden naar herkomst

De volgende grafiek vergelijkt de deelnamecijfers van woonwagen en Roma leerlingen met de landelijke cijfers.

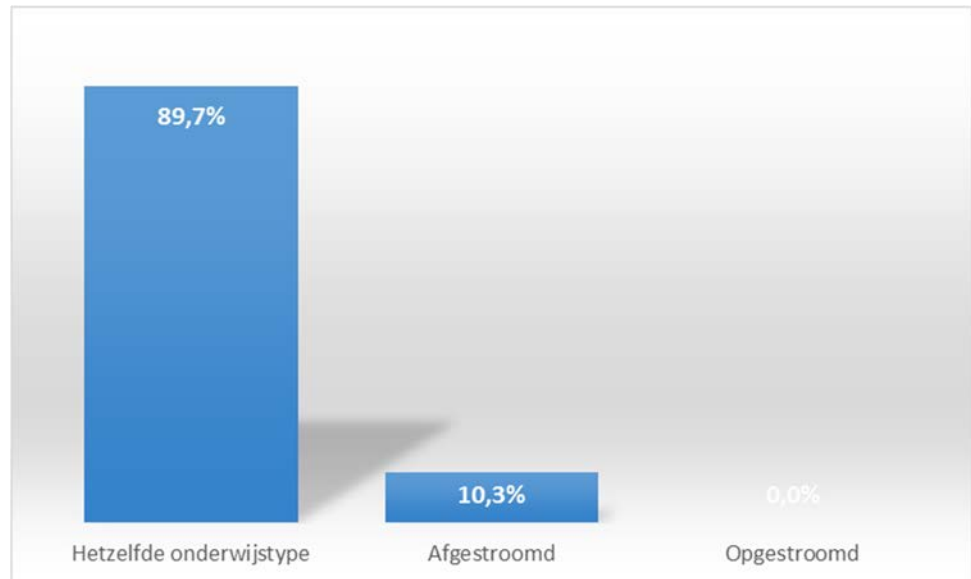
Figuur 7c: typen voortgezet onderwijs waaraan de leerlingen deelnemen, onderscheiden naar herkomst en vergeleken met de landelijke cijfers

5.2.3 Doorstroom in het voortgezet onderwijs

De meeste WRS leerlingen blijven deelnemen aan het type voortgezet onderwijs waarin ze de school zijn binnen gekomen. Een klein deel stroomt tussentijds af naar een lager type vo. Zittenblijven komt voor bij 16% van de leerlingen en voortijdig schoolverlaten bij 7%.

Om zicht te krijgen op de doorstroom in het voortgezet onderwijs is aan de scholen gevraagd of de leerlingen vanaf het begin hebben deelgenomen aan het huidige type voortgezet onderwijs, of dat zij eerder deelnamen aan een hoger type en zijn afgestroomd, of eerder deelnamen aan een lager type en zijn opgestroomd.

Van 10 leerlingen zijn deze gegevens niet bekend. Van de 68 leerlingen waarvan deze gegevens wel bekend zijn nemen veruit de meesten (90%) nog steeds deel aan het type voortgezet onderwijs, waaraan ze vanaf het begin zijn gaan deelnemen. Een op de 10 leerlingen (10%) is tussentijds afgestroomd naar een lager type. Geen enkele leerling is opgestroomd naar een hoger type voortgezet onderwijs.

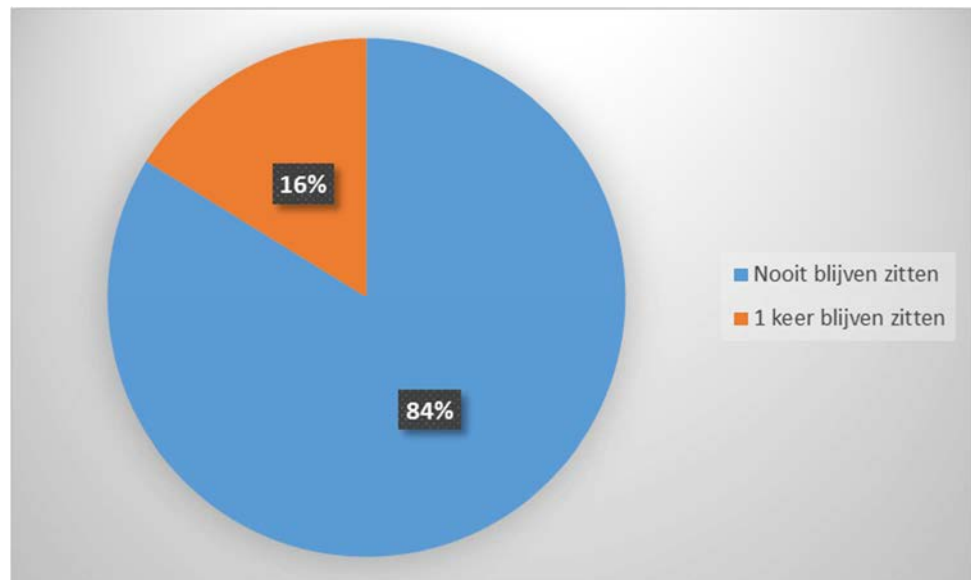

Figuur 8: verandering deelname leerlingen aan schooltype vo: op- en afstroom

Afstroom komt ongeveer even vaak voor bij woonwagenleerlingen (11%) als bij Roma leerlingen (10%). Bij de interpretatie van deze cijfers dient in het oog te worden gehouden dat woonwagenleerlingen vaker deelnemen aan een onderwijstype waarbij afstroom mogelijk is dan Roma leerlingen.

Van 74 leerlingen zijn gegevens bekend over zittenblijven.

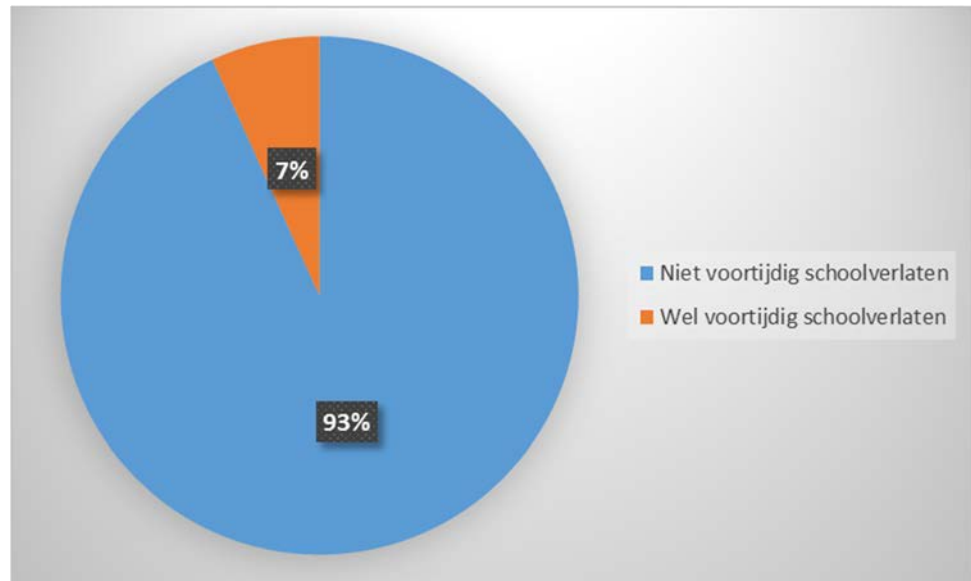
62 leerlingen zijn nooit blijven zitten en 12 leerlingen bleven één keer zitten. Geen enkele leerling bleef vaker dan één keer zitten.

Figuur 9: zittenblijven

Van 44 leerlingen zijn gegevens bekend over voortijdig schoolverlaten⁴ in 2015 – 2016. Voor 3 leerlingen (allemaal Roma leerlingen) bleek dit het geval te zijn. De overige 41 leerlingen hebben het vo niet voortijdig verlaten.

⁴ Voortijdig schoolverlaten betekent hier dat de leerlingen het onderwijs verlaten vóórdat ze een diploma hebben behaald.

Figuur 10: voortijdig schoolverlaten

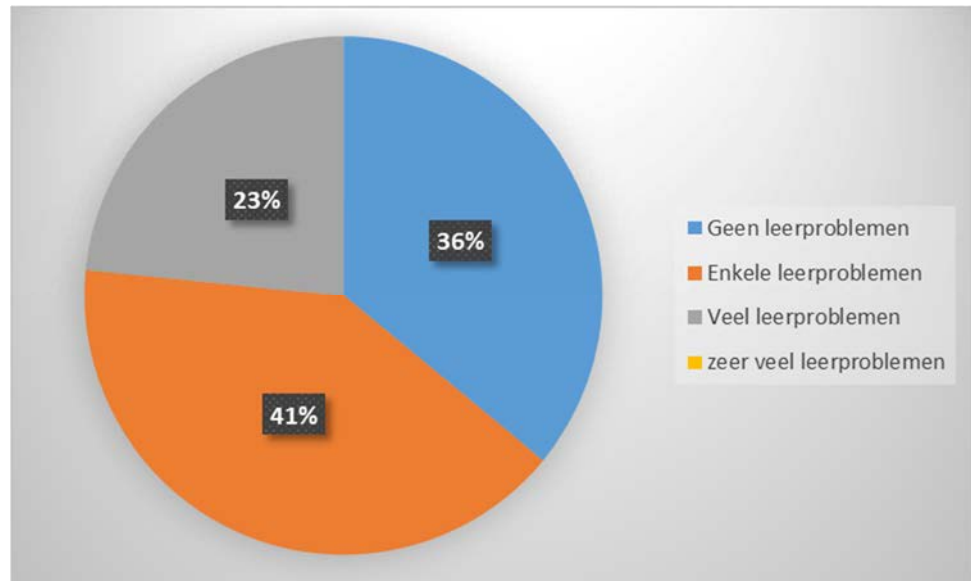
Landelijk komt zittenblijven het vaakst voor in havo 4 (15,3%) en havo 5 (8,6%). Ook komt zittenblijven relatief vaak voor in het derde leerjaar van vmbo-b (7%), in vmbo-t derde leerjaar (6,5%), in vwo-5 (6,2%) en havo 3 (6%).⁵

5.2.4 Zorgen en zorgbehoeften van de leerlingen

Bij ongeveer een kwart van de WRS leerlingen komen leer- en gedragsproblemen voor. Meer dan de helft van de WRS leerlingen vertoont ernstige tot zeer ernstige verzuimproblemen. Bij woonwagenleerlingen is eerder sprake van ziekteverzuim en bij Roma leerlingen van zorgelijk verzuim. Alle genoemde problemen doen zich bij Roma leerlingen in ernstigere mate voor dan bij woonwagenleerlingen. Ruim de helft van de leerlingen heeft geen extra zorg nodig (42%) of zorg die regulier kan worden geboden door de mentor/docent. Voor ruim een op de 5 leerlingen is meer specialistische zorg nodig. Bij Roma leerlingen is de zorgbehoefte sterker aanwezig dan bij woonwagenleerlingen.

Leerproblemen

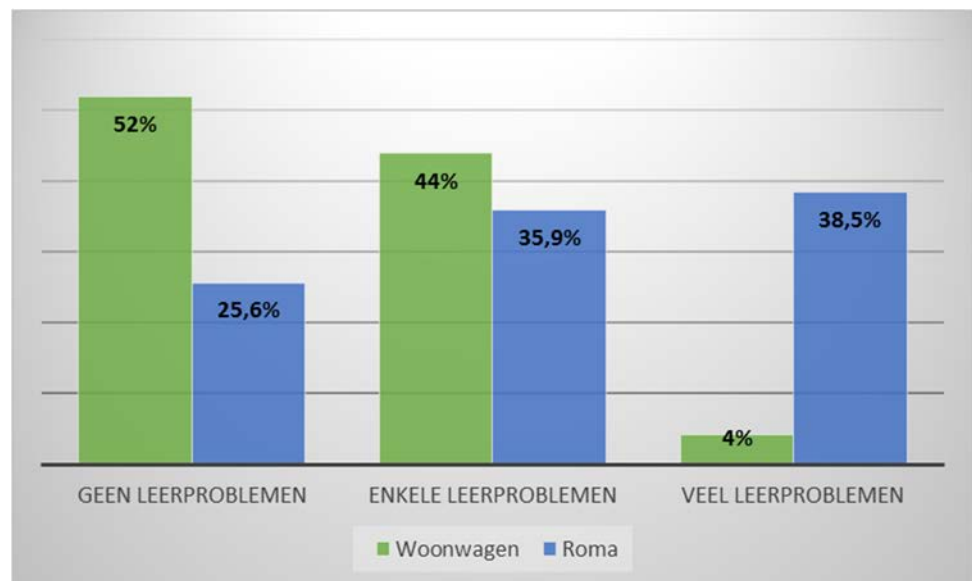
Van 64 leerlingen is bekend of er bij hen sprake is van leerproblemen. Bij de meesten is er sprake van enkele (41% versus 61% in de vorige monitor) of geen (23% versus 7% in de vorige monitor) leerproblemen. Bij minder dan een kwart is er sprake van veel (23% versus 18% in de vorige monitor) leerproblemen. Geen enkele leerling heeft zeer veel leerproblemen. In de vorige monitor was er bij 14% van de leerlingen sprake van zeer veel leerproblemen.

Figuur 11: leerproblemen

Nagegaan is of er een verschil is in de mate van leerproblemen tussen de woonwagen- en Roma leerlingen. Gegevens daarover zijn weergegeven in figuur 11a.

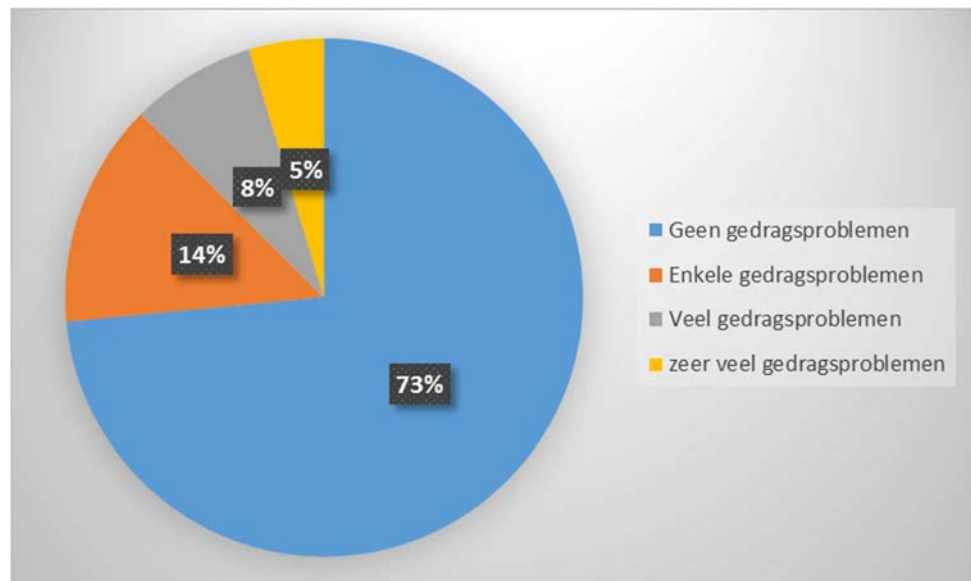
Hieruit blijkt, dat leerproblemen zich in ernstigere mate voordoen bij Roma leerlingen (38,5% veel) dan bij woonwagenleerlingen (4% veel).

Figuur 11a: leerproblemen, uitgesplitst naar herkomst

Gedragsproblemen

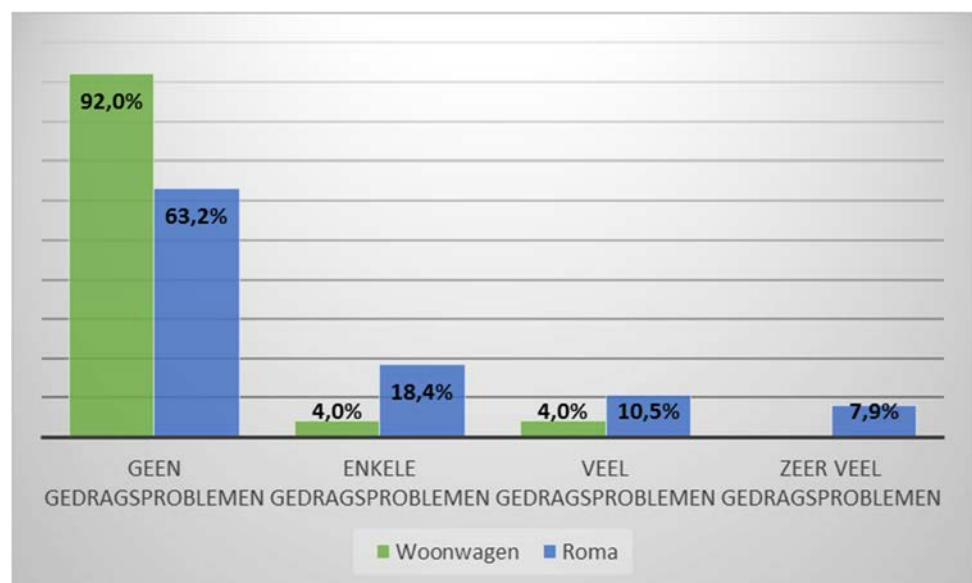
Van 64 leerlingen is bekend of er bij hen sprake is van gedragsproblemen. Bij de meesten van hen (73% versus 60% in de vorige monitor) is er geheel geen sprake van gedragsproblemen of van slechts enkele gedragsproblemen (21%) versus 61% in de vorige monitor. Bij iets meer dan een op de tien leerlingen is er sprake van veel (8% versus 12% in de vorige monitor) of zeer veel (5% versus 7% in de vorige monitor) gedragsproblemen.

Figuur 12: gedragsproblemen

Nagegaan is of er een verschil is in de mate van gedragsproblemen tussen de woonwagen- en Roma leerlingen. Gegevens daarover zijn weergegeven in figuur 12a.

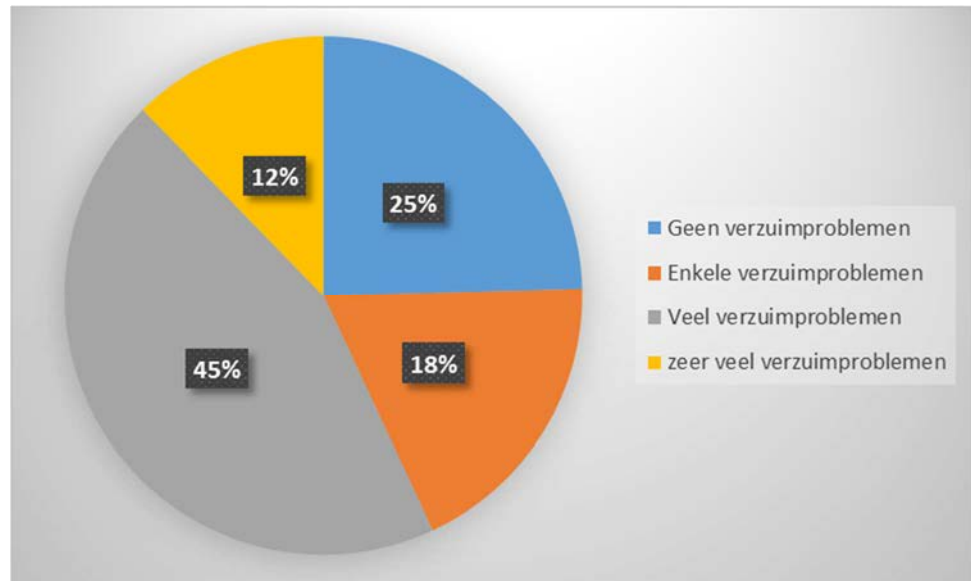
Hieruit blijkt, dat gedragsproblemen zich in ernstigere mate voordoen bij Roma leerlingen (18,4% veel tot zeer veel) dan bij woonwagenleerlingen (4% veel en 0% zeer veel). In de vorige monitor was dit net andersom: daar deden zich ernstigere gedragsproblemen voor bij woonwagenleerlingen dan bij Roma leerlingen.

Figuur 12a: gedragsproblemen naar herkomst

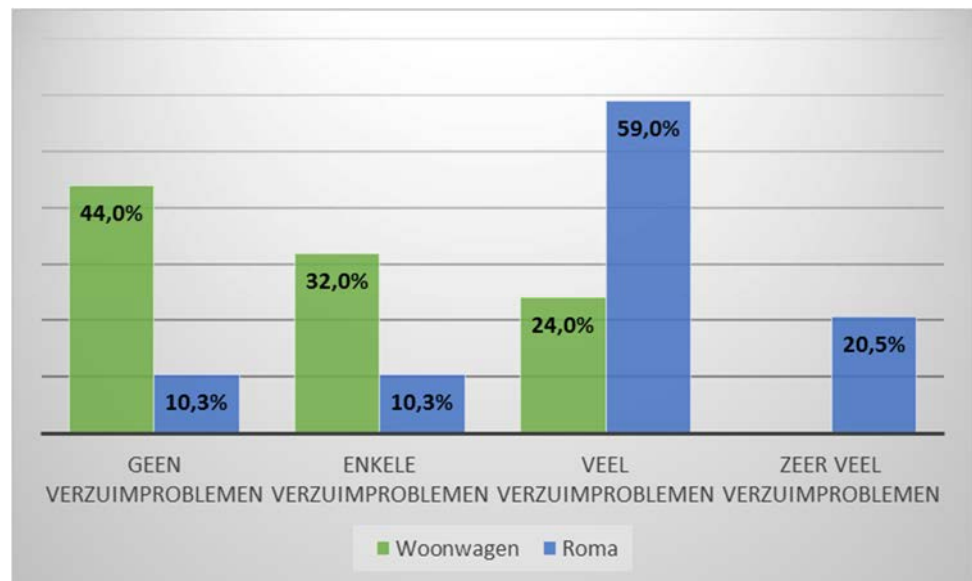
Verzuimproblemen

Van 65 leerlingen is bekend of er bij hen sprake is van verzuimproblemen. Bij ruim vier op de tien leerlingen is er sprake van geen (25% versus 20% in de vorige monitor) of enkele (18% versus 25% in de vorige monitor) verzuimproblemen. Meer dan de helft van de leerlingen vertoont veel (45% versus 30% in de vorige monitor) of zeer veel (12% versus 25% in de vorige monitor) verzuimproblemen.

Figuur 13: verzuimproblemen

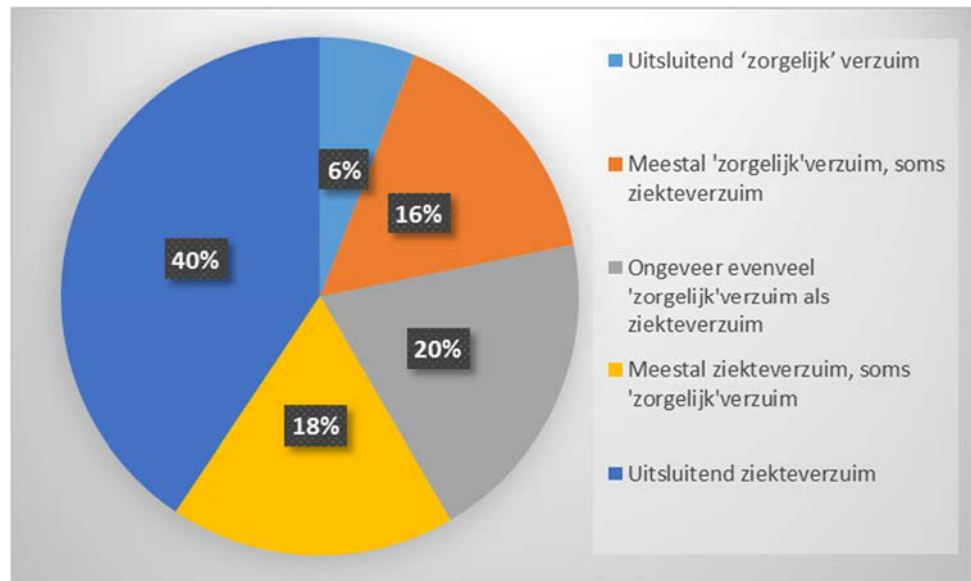
Nagegaan is of er een verschil is in de mate van verzuimproblemen tussen de woonwagen- en Roma leerlingen. Gegevens daarover zijn weergegeven in figuur 13a. Hieruit blijkt, dat verzuimproblemen zich – net als in de vorige monitor - in aanzienlijk ernstigere mate voordoen bij Roma leerlingen (79,5% veel tot zeer veel) dan bij woonwagenleerlingen (24% veel).

Figuur 13a: verzuimproblemen naar herkomst

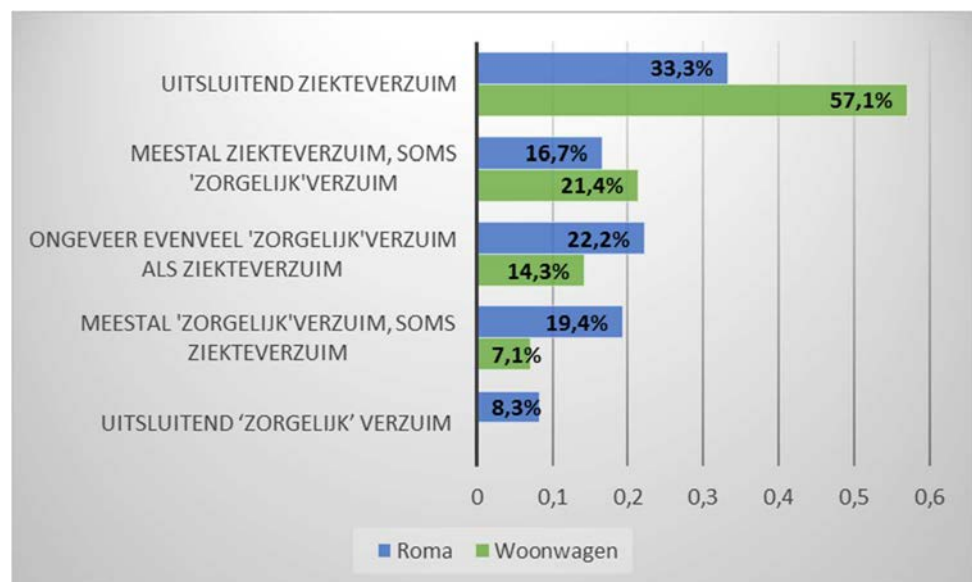
Indien er sprake is van verzuimproblemen is de vraag van welk(e) soort(en) verzuim er bij elke leerling sprake is. Dit is aan de scholen gevraagd, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen 'zorgelijk' verzuim en ziekteverzuim. Bij 'zorgelijk' verzuim gaat het om verzuim dat (naar inschatting van de school) ongeoorloofd is.

Van 51 leerlingen is bekend of het gaat om 'zorgelijk' verzuim of ziekteverzuim. Voor de leerlingen waarvoor dit bekend is geldt, dat het in de meeste gevallen gaat om uitsluitend (40%) of overwegend (18%) ziekteverzuim. Het percentage leerlingen waarbij uitsluitend of overwegend sprake is van 'zorgelijk' verzuim (6% + 16% = 22%) is ongeveer even groot als het percentage leerlingen dat ongeveer evenveel 'zorgelijk' verzuim als ziekteverzuim heeft (20%). In vergelijking met de vorige monitor is er aanzienlijk minder vaak sprake van 'zorgelijk' verzuim.

Figuur 14: typen verzuimproblemen

Alhoewel een uitsplitsing naar herkomst moeilijk is te maken, omdat van slechts 14 woonwagenleerlingen en 39 Roma leerlingen het soort verzuim bekend is, is in figuur 14a wel te zien dat zich verschillen voordoen. Voorbijgaand aan de kleine aantallen kan worden geconcludeerd dat bij woonwagenleerlingen eerder sprake is van (overwegend) ziekteverzuim en bij Roma leerlingen eerder van (overwegend) 'zorgelijk' verzuim. Overigens geldt voor 50% van de Roma leerlingen, dat er bij hen sprake is van uitsluitend (33,3%) of overwegend (16,7%) ziekteverzuim. Bij woonwagenleerlingen is dat voor meer dan 8 op de 10 leerlingen (81,5%) het geval.

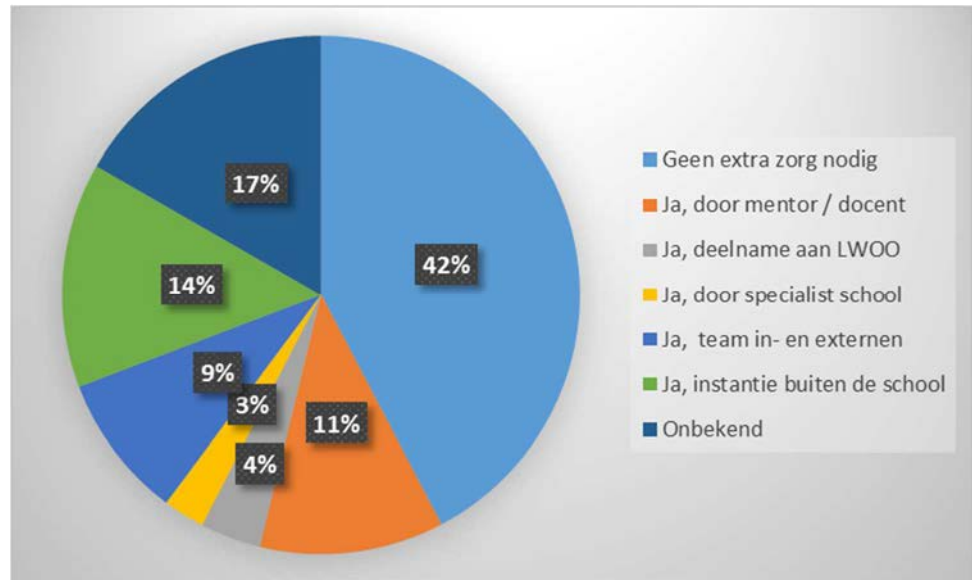

Figuur 14a: verzuimproblemen uitgesplitst naar herkomst

Zorgbehoeften

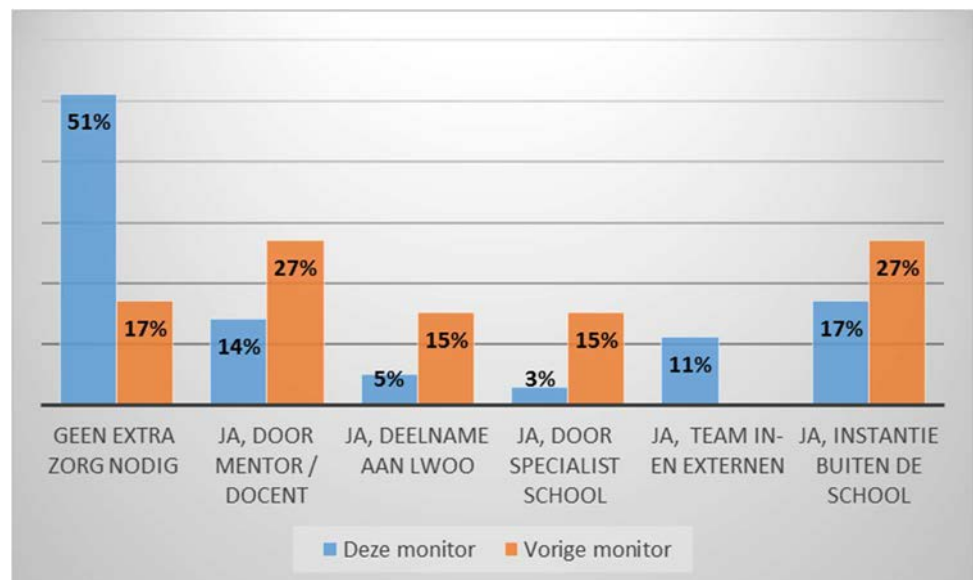
Onafhankelijk van de typen problemen (leer-, gedrags- of verzuimproblemen) die de leerlingen al dan niet vertonen, is aan de scholen gevraagd of de leerlingen extra zorg nodig hebben, en zo ja, in welke mate dat het geval is.

bijna een op de drie leerlingen in de vorige monitor) geldt, dat zij of geen extra zorg nodig hebben (42% in deze monitor versus 8% in de vorige monitor) of zorg die regulier kan worden geboden door de mentor/docent (11% in deze monitor versus 13% in de vorige monitor) of in het lwoo (4% in deze monitor versus 7% in de vorige monitor). Voor een op de twee leerlingen is meer specialistische zorg nodig. Hetzij door een specialist binnen de school (3% in deze monitor versus 7% in de vorige monitor), hetzij door een instantie buiten de school (14% in deze monitor versus 13% in de vorige monitor).

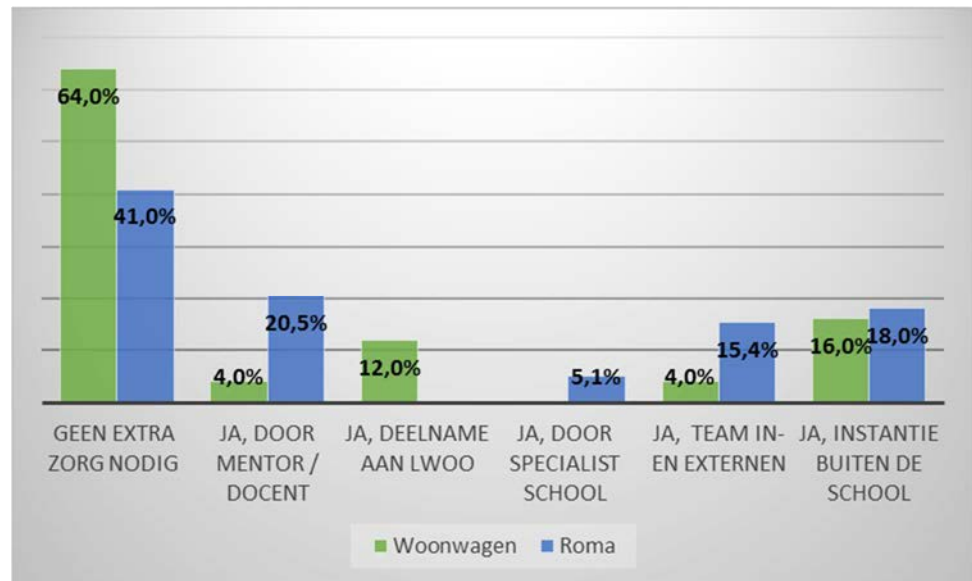
Figuur 15: zorgbehoefte(n) van de leerlingen

In figuur 15a worden de cijfers over de zorgbehoeften van de leerlingen van deze en de vorige monitor vergeleken. Daarbij zijn de leerlingen waarvoor de zorgbehoefte onbekend is buiten beschouwing gelaten.

Figuur 15a zorgbehoeften van de leerlingen met vergelijking tussen deze en vorige monitor

Opvallend is dat het percentage leerlingen dat geen extra zorg nodig heeft in deze monitor aanzienlijk groter is (51%) dan in de vorige monitor (17%).

Figuur 15b: zorgbehoefte(n) van de leerlingen naar herkomst

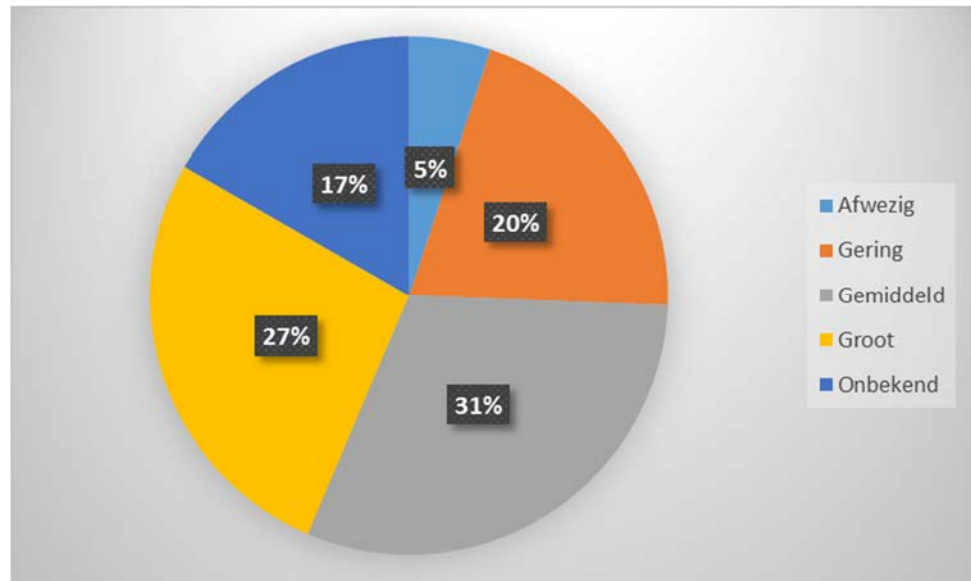
Voor bijna twee derde van de woonwageningen – waarvoor dit gegeven bekend is in deze monitor – geldt dat zij geen behoefte hebben aan enige extra zorg (versus 0% in de vorige monitor). Dit geldt voor 41% van de Roma leerlingen (versus 29% in de vorige monitor). 18% van de Roma leerlingen heeft zorg nodig van een externe instantie (versus 38% in de vorige monitor), tegen 16% van de woonwageningen (versus 12% in de vorige monitor).

5.2.5 Motivatie voor het onderwijs

De meeste WRS leerlingen zijn gemiddeld of bovengemiddeld gemotiveerd voor en betrokken bij het onderwijs. Een kwart van hen is slechts in geringe mate (20%) of geheel niet gemotiveerd voor en betrokken bij het onderwijs (5%). Woonwageningen zijn in zijn algemeenheid vaak meer gemotiveerd dan Roma leerlingen. Deze uitspraken over motivatie van de WRS leerlingen komen in grote lijnen overeen met die van hun ouders.

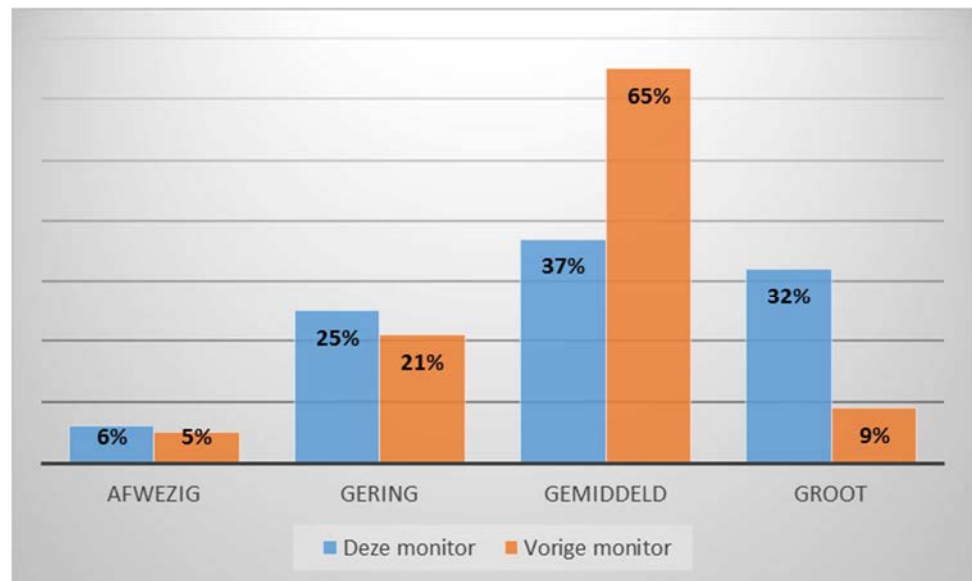
Aan de scholen is gevraagd hoe groot de motivatie van de leerlingen is voor het onderwijs en hoe groot zijn/haar betrokkenheid is bij het onderwijs.

Het antwoord op deze vraag is gegeven voor 65 (83%) leerlingen (versus 51% in de vorige monitor). Meer dan de helft van de leerlingen (58%) laat een grote (27%) of gemiddelde (31%) motivatie voor het onderwijs zien. Een kwart van de leerlingen is slechts in geringe mate (20%) of geheel niet (5%) gemotiveerd voor het onderwijs.

Figuur 16: motivatie van de leerlingen en hun betrokkenheid bij het onderwijs

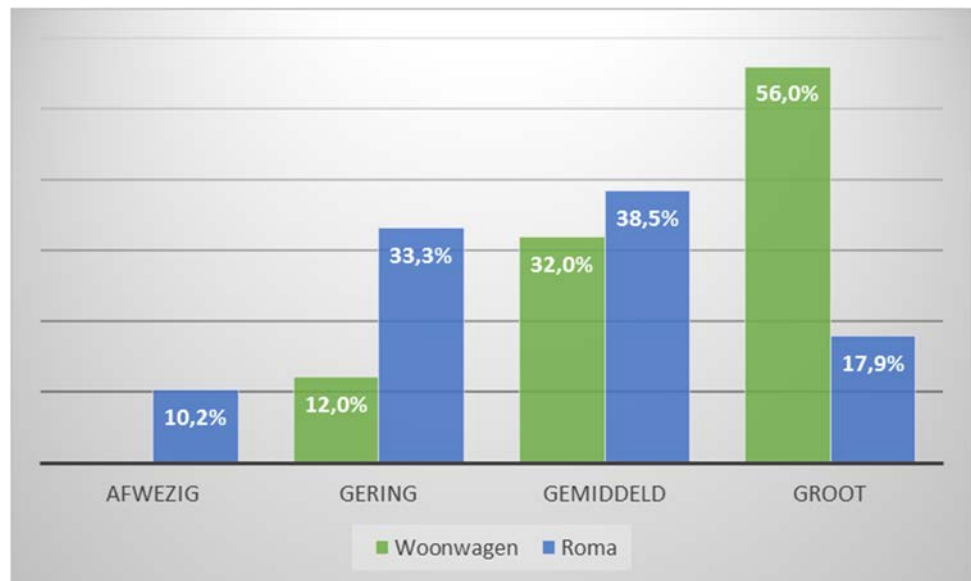
In figuur 16a worden de cijfers over de motivatie van de leerlingen van deze en de vorige monitor vergeleken. Daarbij zijn de leerlingen waarvoor de motivatie onbekend is buiten beschouwing gelaten.

Figuur 16a: motivatie van de leerlingen en hun betrokkenheid bij het onderwijs met vergelijking tussen deze en vorige monitor

In deze vergelijking is opvallend dat leerlingen in deze monitor vaker een grote motivatie voor en betrokkenheid hebben bij het onderwijs (32%) dan in de vorige monitor (9%).

Van 25 woonwagen- en 39 Roma leerlingen is bekend hoe hun motivatie is voor het onderwijs. De gegevens zijn weergegeven in figuur 16b.

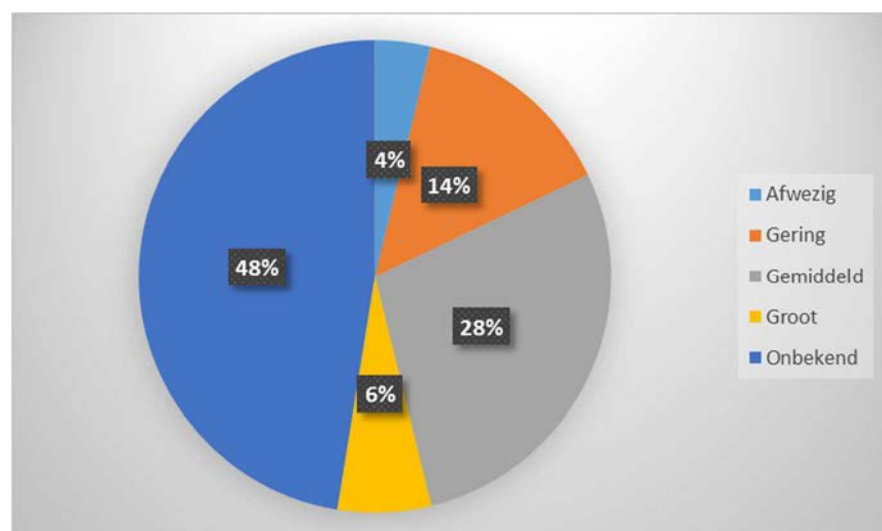

Figuur 16b: motivatie van de leerlingen en hun betrokkenheid bij het onderwijs naar herkomst

Het overgrote deel (88%) van de woonwagenerleerlingen is gemiddeld (32%) of in hoge mate (56%) gemotiveerd voor het onderwijs, tegenover 56,4% van de Roma leerlingen. Een derde van de Roma leerlingen is in geringe mate gemotiveerd voor het onderwijs. En voor één op de tien Roma leerlingen geldt dat de motivatie voor het onderwijs geheel afwezig is.

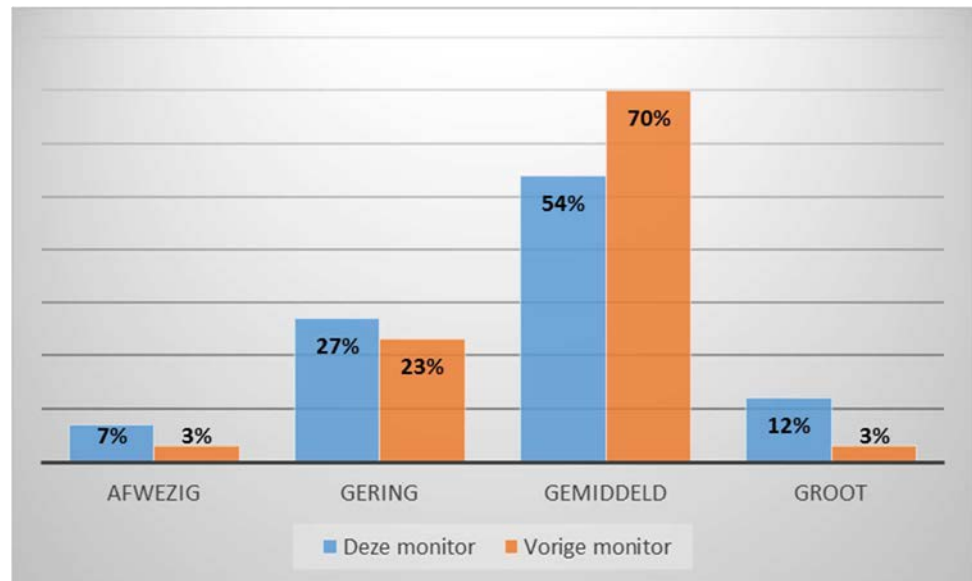
Ook is gevraagd hoe groot de motivatie van de ouders van de leerlingen is voor het onderwijs en hoe groot hun betrokkenheid is bij het onderwijs.

Het antwoord op deze vraag is gegeven voor iets meer dan de helft (52%) van de leerlingen, en dus (zoals uit onderstaande figuur blijkt) onbekend voor 48% van de ouders. Van de 52% van de leerlingen waarvoor de gegevens bekend zijn geldt, dat de meeste ouders (28%) gemiddeld gemotiveerd zijn voor en betrokken bij het onderwijs van hun kinderen. Voor bijna een op de 5 ouders geldt dat ze of geheel niet gemotiveerd zijn voor of betrokken bij het onderwijs van hun kinderen (4%) of een geringe motivatie hebben (14%). Zes procent van de ouders is bovengemiddeld gemotiveerd voor en betrokken bij het onderwijs van hun kind.

Figuur 17: motivatie van de ouders van de leerlingen en hun betrokkenheid bij het onderwijs

In figuur 17a worden de cijfers over de motivatie van de ouders van deze en de vorige monitor vergeleken. Daarbij zijn de ouders waarvoor de motivatie onbekend is buiten beschouwing gelaten.

Figuur 17a: motivatie van de ouders van de leerlingen en hun betrokkenheid bij het onderwijs met vergelijking tussen deze en vorige monitor

Gegevens over de motivatie en betrokkenheid van hun ouders bij het onderwijs zijn bekend van 5 woonwagenleerlingen en 35 Romaleerlingen. Deze geringe aantallen geven geen representatief beeld. Rekening houdend met dit voorbehoud zijn de 5 woonwagenouders gemiddeld tot hoog gemotiveerd (76%) en is 40% van de Romaouders niet tot gering gemotiveerd en 60% van de Roma ouders gemiddeld tot hoog gemotiveerd.

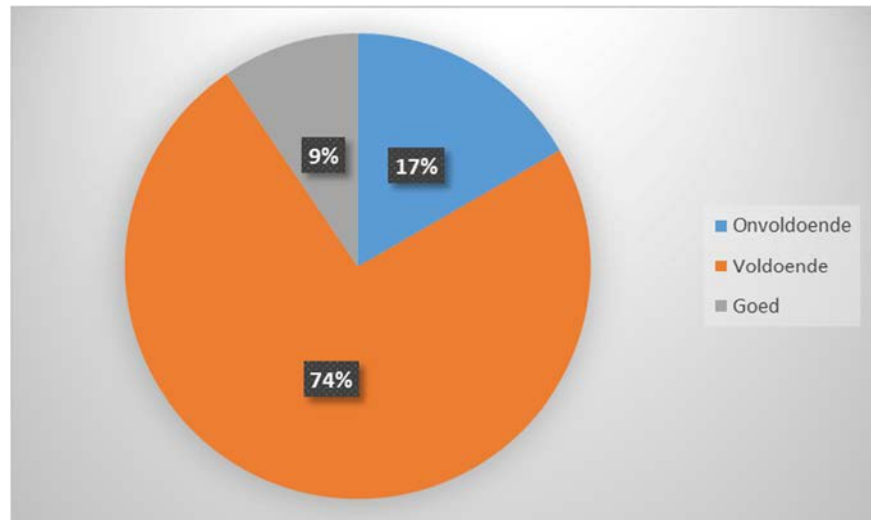
5.2.6 Prestaties

Aan de scholen is gevraagd hoe de leerlingen presteren voor de vakken Nederlands, wiskunde en Engels. Gevraagd is of de scores voor deze vakken onvoldoende (rapportcijfer 5 of lager), voldoende (rapportcijfer 6 of 7) of goed (rapportcijfer 8 of hoger) zijn.

Het merendeel van de WRS leerlingen scoort voldoende of goed voor de vakken Nederlands, wiskunde en Engels. De meeste onvoldoendes worden behaald voor het vak Engels. Voor alle vakken geldt dat woonwagenleerlingen (iets) beter scoren dan Roma leerlingen.

Prestaties Nederlands

Voor 42 leerlingen (54%) zijn de prestatiegegevens voor het vak Nederlands bekend. Van deze 42 leerlingen scoort het merendeel (74%) voldoende. Minder dan een op de vijf leerlingen (17%) scoort onvoldoende voor het vak Nederlands en bijna een op de 10 leerlingen (9%) van de leerlingen scoort goed.

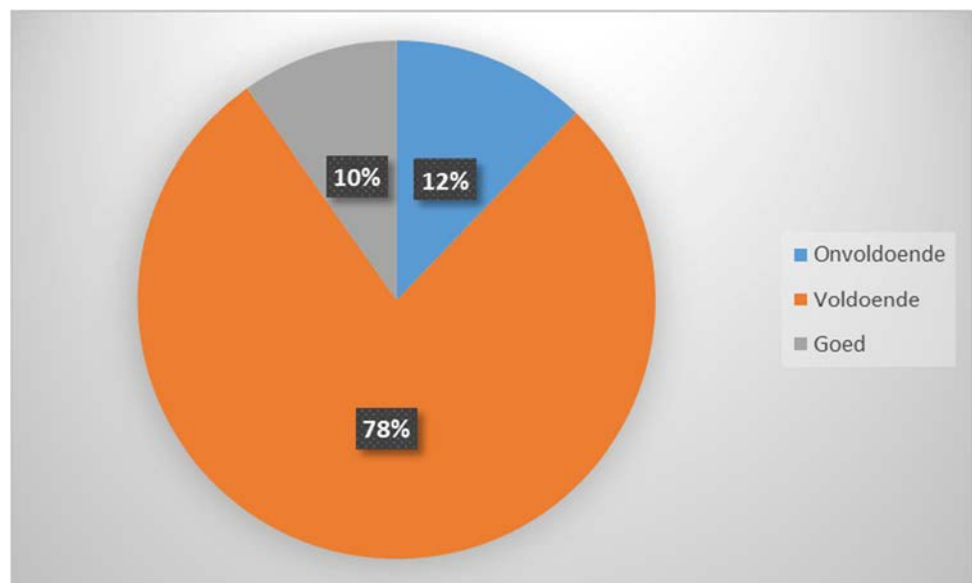

Figuur 18: prestaties van de leerlingen voor het vak Nederlands

De prestaties voor het vak Nederlands zijn bekend van 22 woonwagenleerlingen en 19 Romaleerlingen. Voor deze 41 leerlingen geldt, dat 36,8% van de Roma leerlingen onvoldoende scoort (versus 69% in de vorige monitor) en geen van de woonwagenleerlingen onvoldoende scoort voor het vak Nederlands (versus 17% in de vorige monitor).

Prestaties wiskunde

Voor 41 leerlingen (53%) zijn de prestatiegegevens voor het vak wiskunde bekend. Van deze leerlingen scoort het merendeel (78%) voldoende. 12% van de leerlingen scoort onvoldoende voor het vak Wiskunde en 10% van de leerlingen scoort goed.

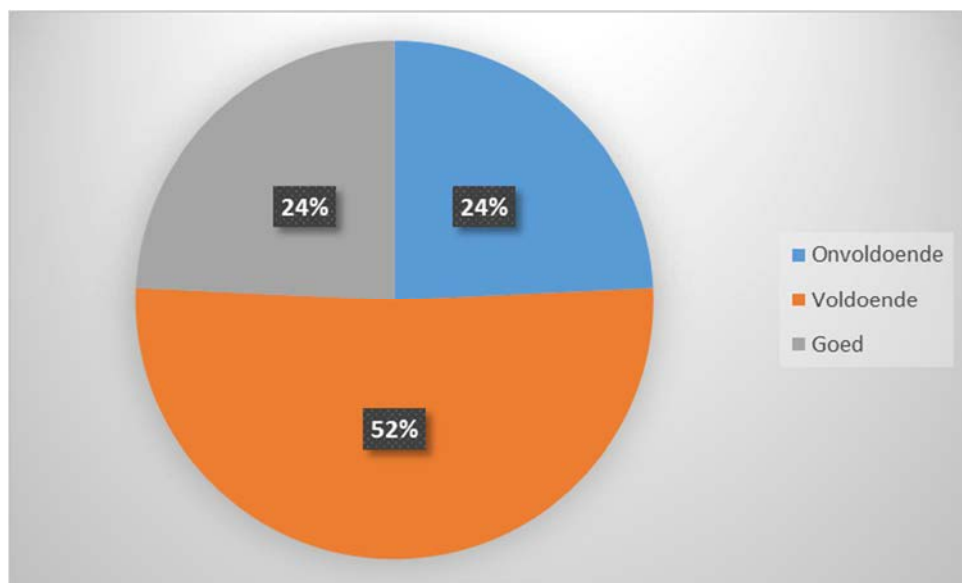

Figuur 19: prestaties van de leerlingen voor het vak Wiskunde

De prestaties voor het vak wiskunde zijn bekend van 22 woonwagenleerlingen en 18 Romaleerlingen. Ruim 83% van de Roma leerlingen scoort voldoende en bijna 17% onvoldoende. Van de woonwagenleerlingen scoort 91% voldoende tot goed (respectievelijk 77% en 14%) en scoort 9% onvoldoende op het vak wiskunde. In de vorige monitor waren de aantallen te klein om daaraan een conclusie te verbinden.

Prestaties Engels

Voor 41 leerlingen (53%) zijn de prestatiegegevens voor het vak Engels bekend. Van deze leerlingen scoort ruim de helft (52%) voldoende. Een kwart van de leerlingen scoort onvoldoende voor het vak Engels en eveneens een kwart van de leerlingen scoort goed.

Figuur 20: prestaties van de leerlingen voor het vak Engels

De prestaties voor het vak Engels zijn bekend van 22 woonwagenleerlingen en 18 Romaleerlingen.

72% van de Roma leerlingen scoort voldoende tot goed op het vak Engels (respectievelijk 61% en 11%) en 28% van de Roma leerlingen scoort onvoldoende. Van de woonwagenleerlingen scoort 82% voldoende tot goed (respectievelijk 46% en 36%) en scoort 18% onvoldoende op het vak Engels.

In de vorige monitor waren de aantallen te klein om daaraan een conclusie te verbinden.

5.2.7 Examen

Vier WRS leerlingen deden in 2015-2016 examen. Twee van hen (woonwagenleerlingen) behaalden hun vmbo diploma. De andere 2 leerlingen (Roma) behaalden hun diploma niet.

Van 4 leerlingen is bekend dat ze in 2015-2016 in hun examenjaar zaten. Twee leerlingen (50%) hebben hun diploma gehaald. Het betreft in beide gevallen een vmbo diploma (basis, kader of gemengde leerweg). De overige 2 leerlingen (één leerling praktijkonderwijs en één leerling 'anders') hebben hun diploma niet gehaald. Een van hen doet het schooljaar over en de andere leerling heeft de school voortijdig verlaten.

Van deze 4 leerlingen zijn er 2 woonwagen leerling en 2 Roma. De twee woonwagenleerlingen hebben hun diploma gehaald. De twee Roma leerlingen hebben hun diploma niet gehaald.

De 2 woonwagenleerlingen die hun diploma hebben gehaald, zijn een vervolgopleiding gaan doen. Van de Roma leerling die de school voortijdig heeft verlaten is niet bekend wat hij/zij is gaan doen na het examenjaar.

6 RESULTATEN VAN HET KWALITATIEF DEEL VAN DE OWRS-MONITOR VOORTGEZET ONDERWIJS 2015-2016

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van het kwalitatieve deel van de monitor. Ten behoeve hiervan zijn interviewgesprekken gevoerd met in totaal 6 personen.

Dit kwalitatieve deel bestaat uit een geïntegreerde verslaglegging van de interviewgesprekken die hebben plaatsgevonden. In die interviewgesprekken zijn per onderwerp bevindingen van het kwantitatieve deel van de monitor besproken; is gezocht naar verklaringen en zijn consequenties van de bevindingen in beeld gebracht.

Deelname scholen

Tijdens de interviews is aangegeven dat het te betreuren is dat niet alle scholen die dat hebben toegezegd ook daadwerkelijk hun medewerking hebben verleend aan de monitor. De ervaring leert dat het de scholen, ondanks een gedane toezegging, niet altijd lukt hun medewerking te verlenen wegens drukke werkzaamheden in de tijdspanne waarin de monitor online is. Dit ondanks het feit dat zij het belang van de monitor onderschrijven en hier graag een bijdrage aan zouden leveren.

Contactpersonen voor WRS leerlingen-, ouders en andere betrokkenen

Binnen de VO scholen zijn er niet vaak specifieke contactpersonen voor betrokkenen bij het onderwijs aan WRS leerlingen. In sommige gemeenten / regio's zijn er consultants die als contactpersoon optreden. Binnen de school heeft een consultant vaak contact met de mentor van een WRS leerling of de zorgcoördinator, zoals dat ook meestal het geval is voor de andere leerlingen.

In Lelystad krijgen alle Roma leerlingen een uitnodiging om deel te nemen aan een speciaal programma. Vrijwel alle Roma leerlingen gaan op deze uitnodiging in. Binnen dit speciale programma is een preventiemedewerker werkzaam.

Contacten van de vo school met het po

Opvallend is dat slechts 6 van de 18 scholen (33%) aangeven contact te hebben met het primair onderwijs. In de vorige monitor was dit nog het geval voor 69% van de scholen. meerdere geïnterviewden dachten dat een mogelijke oorzaak voor dit lage percentage zou kunnen zijn, dat de vo scholen die geen contact hebben met het po ook geen leerlingen in leerjaar 1 hebben. Dit is gecheckt, en blijkt niet het geval te zijn. Er zijn vo scholen die aangeven geen contact te hebben, maar wel 1 of meer WRS leerlingen hebben in het eerste leerjaar.

Deze situatie bevreemdt een van de consultants, omdat juist in deze gemeente juist trots is op de doorgaande leerlijn. Een andere consultant geeft eveneens aan verbaasd te zijn, omdat een overdracht van gegevens van po naar vo een wettelijke verplichting is voor alle leerlingen. Nog een andere consultant geeft aan dat het advies van de po leerkracht door alle scholen wordt bekeken.

Er worden twee andere mogelijke verklaringen voor dit lage percentage geopperd:

- Degene die de monitor heeft ingevuld heeft geen zicht op met wie er contact is geweest;
- De school heeft over alle leerlingen contact met het po en heeft aangegeven dat er niet specifiek voor de WRS leerlingen sprake is van een separaat contact.

Deelname aan typen voortgezet onderwijs

In deze monitor nemen opvallend veel WRS leerlingen deel aan praktijkonderwijs. Dit komt omdat relatief veel scholen voor praktijkonderwijs hebben deelgenomen aan de monitor. Dat verklaart eveneens het hoge percentage leerlingen dat afkomstig is uit het SBO. Overigens wordt de hoge deelname aan praktijkonderwijs door een aantal geïnterviewden wel als representatief beeld herkend. Volgens een aantal van hen heeft dit mogelijk te maken met de

'afrekencultuur' in het voortgezet onderwijs. Scholen worden afgerekend op afstroom van hun leerlingen, en dat is mogelijk een van de redenen om leerlingen al bij het begin van hun onderwijsdeelname aan het vo in een 'lager' schooltype te plaatsen.

Een van de consulenten constateert dat de deelname van de Roma leerlingen naar het praktijkonderwijs in de loop der jaren aan het afnemen is en de deelname aan andere (hogere) vormen van voortgezet onderwijs toeneemt.

Leerproblemen

In tegenstelling tot de vorige monitor zien we in deze monitor dat bij Roma leerlingen meer leerproblemen worden gesignaleerd dan bij woonwagenleerlingen.

We hebben de geïnterviewden de vraag voorgelegd of de geconstateerde leerproblemen voortkomen uit beperkingen wat betreft de cognitieve capaciteiten, of dat er andere oorzaken ten grondslag liggen aan de vastgestelde leerproblemen. Unaniem wordt aangegeven dat er in principe geen sprake is van een beperking van cognitieve vermogens (niet anders dan bij andere leerlingen), maar dat andere redenen de oorzaak zijn van leerproblemen. Als belangrijkste reden wordt het verzuim van de leerlingen genoemd. Doordat ze relatief vaak afwezig zijn ontstaan en leerachterstanden en lopen ze leerproblemen op.

Dit heeft veel te maken met de thuiscultuur van de WRS leerlingen. Thuis is er geen aandacht voor school en zijn er keer op keer andere zaken dan de school die de prioriteit krijgen. Vaak gaat het dan om familie zaken. Ook ontbreekt het ouders in de meeste gevallen aan een achtergrond om hun kinderen te kunnen helpen met school en zullen ze een goede onderwijsdeelname niet van nature stimuleren. En als de moeder de onderwijsdeelname van haar kinderen wel wil stimuleren, dan heeft of krijgt ze die positie niet altijd. Dan wordt gekeken naar neefjes en nichtjes, en ook komt het nogal eens voor dat grootouders een sterk beïnvloedende factor zijn. En zij hebben zelf niet altijd goede ervaringen met het onderwijs. Als zich in het onderwijs 'tegenslagen' voordoen (bijvoorbeeld niet worden toegelaten tot een opleiding) dan ontstaat nogal gemakkelijk de houding van 'laat maar zitten; het wordt toch niks'. De ervaring dat een diploma niet automatisch leidt tot een baan is ook een negatieve factor in de onderwijsdeelname.

Voor jongens is geld verdienen vaak een reden om al op jonge leeftijd geen onderwijs meer te willen volgen. En (Roma)meisjes gaan vaak al op jonge leeftijd aan de slag met hun huwelijk.

WRS moeheid bij scholen

Ook bij scholen treedt er vaak een bepaalde vermoeidheid op. Vaak vragen ze zich af hoe lang ze nog extra moeten investeren in deze leerlingen. De geschiedenis van afhaken en problemen blijft zich herhalen. Door het verzuim van reguliere lessen lopen leerlingen achterstanden op. Scholen zijn bereid te investeren in extra hulp voor leerlingen maar haken af als leerlingen steeds weer verzuimen. Daardoor lijken teams/docenten/mentoren steeds minder gemotiveerd om er veel energie in te blijven steken.

Gedragsproblemen

Uit deze monitor komt – in tegenstelling tot de vorige monitor - naar voren dat Roma leerlingen meer gedragsproblemen vertonen dan woonwagenleerlingen.

Meerdere geïnterviewden geven aan dat gedragsproblemen vaak sterk samenhangen met de thuiscultuur van de leerlingen, die fors afwijkt van de schoolcultuur. Van huis uit wordt in de opvoeding vaak meegegeven: 'als iets niet lekker loopt mep je maar terug'. WRS leerlingen zoeken op school voor hen veilige mensen op. Als er geen veilige haven is (bijvoorbeeld een directeur, mentor of interne begeleider) waarmee een goed en veilig contact mogelijk is, dan zoeken kinderen een andere route. Als er dan iets voorvalt is dat ook lastig om mee om te gaan, omdat de omgeving niet stimulerend en niet veilig is. WRS leerlingen hebben vaak een korte spanningsboog, gaan snel op de vuist, en kunnen vaak niet, of niet anders communiceren. Ook is er sprake van een groepsdrive: voor elkaar opkomen.

Een van de geïnterviewden ziet een wisselend beeld, dat overigens niet veel afwijkt van het beeld dat bij andere leerlingen zichtbaar is. Gedragsproblemen doen zich niet alleen op school voor, maar ook daarbuiten. Stelen (ook op school) en vandalisme zijn zaken waardoor de leerlingen in aanraking komen met de politie.

Het is zichtbaar, dat woonwagenkinderen al veel langer in beeld bij zijn bij het vo dan Roma. De Roma hebben nog weinig traditie, en bij hen doen zich problemen voor die zich vroeger ook bij woonwagenleerlingen voordeden (deelname aan lagere schooltypen; verzuim; gedragsproblemen; enzovoort).

Veel vo scholen zijn grote instellingen, waar soms iets mis gaat. Bijvoorbeeld dat in de administratie wordt genoteerd dat een leerling afwezig was, terwijl dat niet het geval is. Dat heeft een enorme impact. Het raakt direct aan hun gevoel van gediscrimineerd worden en voedt hun diepgewortelde wantrouwen in de overheid. Voor Sinti en Roma is dit terug te voeren tot het oorlogsverleden van vervolging en deportatie. Het feit dat ze ook nu nog vaak op uiterlijk en naam worden gediscrimineerd levert veel frustratie op. Ze voelen zich vaak buiten gesloten.

Verzuimproblemen

In de ene regio komt verzuim vaker voor dan in de andere regio, en soms betreft het hardnekkige verzuim slechts een (klein) deel van de WRS leerlingen. Afgezien van regionale verschillen in de mate van verzuim, wordt door meerdere geïnterviewden een aantal soortgelijke opmerkingen gemaakt.

Een van deze opmerkingen heeft betrekking op de reactie op verzuim; zowel vanuit de school als vanuit de leerplichtambtenaar. Het lijkt erop dat scholen het verzuim in toenemende mate niet meer of niet nauwkeurig melden aan de leerplichtambtenaar. Ook zijn er signalen dat leerplichtambtenaren minder snel en minder vaak acties ondernemen naar aanleiding van de verzuim meldingen. Er worden amper proces verbalen opgemaakt. En dat heeft consequenties. Als bijvoorbeeld een leerling 80% verzuimt waarvan maar 10% geoorloofd, en daar wordt niet of nauwelijks op gereageerd, dan heeft dat een enorm uitstralingseffect op andere leerlingen. Dit uitstralingseffect geldt ook voor het behalen van een startkwalificatie. Consulents hebben jaren geroepen dat leerlingen een startkwalificatie moeten halen omdat ze anders geen uitkering krijgen. Recent is er een presentatie geweest van jongerencoaches van de sociale dienst, en nu blijkt het weer heel gemakkelijk om een uitkering te krijgen. Dat ondergraaft de strategie die jarenlang is ingezet.

Een tweede opmerking betreft de redenen van verzuim. Wat vooral voor Roma en Sinti ouders zwaar weegt, maar waarvoor door het onderwijs vaak weinig begrip kan worden opgebracht, is de bezorgdheid van de ouders voor hun kind(eren). Als kinderen niet met de auto naar school kunnen worden gebracht is er eigenlijk geen acceptabele manier voor de ouders om hun kind naar school te laten gaan. Naar school fietsen wordt als onveilig ervaren. Scholen of de gemeente geven vaak aan dat kinderen moeten leren om zelfstandig naar en van school te gaan. Voor ouders is dit een emotioneel onderwerp en dat snappen de scholen vaak niet. De lat wordt steeds hoger gelegd. Ouders willen hun kinderen beschermen en als dat dan niet meer lukt, dan wordt nogal eens de keuze gemaakt om maar niet (meer) naar school te gaan.

Een derde opmerking betreft de onterechte meldingen van ziekteverzuim. Ouders weten vaak dat ze verzuim moeten melden en doen dat steeds beter en vaker. In een aantal gevallen wordt dan – ten onrechte – melding gemaakt van ziekteverzuim. Op melding van ziekteverzuim een proces verbaal opmaken is heel ingewikkeld. Als er aandacht wordt besteed aan verzuim gaat het meestal weer wat beter. Soms is het frustrerend dat als het verzuim daarna weer de kop opsteekt, het soms 6 of 7 weken duurt voordat de school dit doorgeeft, zodat niet direct actie naar de jongere wordt ondernomen. Het niet doorgeven van verzuim aan de

leerplichtambtenaar is bij voortgezet onderwijs vaak een groter probleem dan bij primair onderwijs.

Zorgbehoeften

Het percentage leerlingen dat geen extra zorg nodig heeft lijkt hoog, maar dat is mogelijk te verklaren uit feit dat leerlingen in deze monitor veelal op schooltypen zitten waar veel extra zorg al standaard wordt geboden.

Een van de geïnterviewden merkt dat het lukt om steeds meer vat te krijgen op de zorgcomponent, door de keten samenwerking en omdat er meer bovenop wordt gezeten. Ook bij Roma kinderen wordt het gesprek aangegaan als er zorgen zijn. En dan wordt niet gedacht dat het niet zal helpen omdat het om Roma gaat. Door deze instelling trekken ouders nu ook eerder zelf aan de bel als er iets aan de hand is omdat ze merken dat ze geholpen kunnen worden.

Andere geïnterviewden constateren juist dat scholen niet zo goed om kunnen gaan met iemand van buiten de school. En dat ze problemen die niet gerelateerd zijn aan school liever niet binnen halen. Er is sprake van een scheiding tussen organisaties en verantwoordelijkheden. Als bemoeienis van buiten niet leidt tot hogere leerresultaten dan zijn scholen eerder geneigd om deze contacten niet in stand te houden.

Motivatie leerlingen en ouders

Een belangrijke vraag die wordt gesteld is hoe de invullers van de monitor motivatie definiëren. Heeft dat te maken met de houding van de leerlingen in de klas? Of met een hoge mate van verzuim? Wordt een aandachtsstoornis ook gezien als een gebrek aan motivatie? En hoe wordt motivatie van ouders gedefinieerd? Op vergaderingen komen? Gesprekken voeren op school? Aanwezig zijn bij rapportvergaderingen?

Wel een diploma maar geen baan

Het feit dat gediplomeerde leerlingen vaak geen baan kunnen vinden werkt niet bevorderlijk voor de motivatie van andere leerlingen. Jongeren die zonder diploma in handel zitten en een 'vette' auto rijden vormen geen stimulans voor andere jongeren om op school te blijven. Handelaren in auto's en oud ijzer zijn beroepen waarvoor jongeren wel een VMBO diploma halen. Maar zij gaan vaak niet verder in MBO 1 of 2, omdat ze dan ook detailhandel moeten doen of automonteur worden. Ze kunnen zonder diploma ook wel geld verdienen. Het lukt een aantal woonwagons – en Romagezinnen om ontheffing leerplicht te krijgen. Ze gaan soms met de hele familie op bezoek bij leerplicht. Als jongeren een diploma voortgezet onderwijs hebben en kunnen aantonen dat ze de kost kunnen verdienen, dan krijgen ze vaak vrijstelling om een startkwalificatie te halen.

Prestaties en diplomering

De meeste geïnterviewde personen constateren dat prestaties verbeteren en er een toename is van het aantal leerlingen dat een diploma behaalt. Soms gaat dat nog mondjesmaat, maar er is ontegenzeggelijk sprake van vooruitgang.

7 AANDACHTSPUNTEN

Uit de kwalitatieve bespreking komen de volgende aandachtspunten naar voren

Intensieve begeleiding blijft van groot belang

Er is in het verleden veel geïnvesteerd om leerlingen naar school te krijgen en hen te laten integreren in de Nederlandse samenleving. Het grootste deel van de leerlingen gaat nu naar school en integreert. Maar wat er nu gebeurt is dat een groot deel van de leerlingen integreert met een groep waarmee we liever niet hebben dat ze daarmee integreren. Meisjes lopen een groot risico om slachtoffer te worden van jongens die met verkeerde bedoelingen relaties met hen aangaan. Een groot dilemma is dat eerst is geïnvesteerd in de schoolgang van de jongeren, en nu ze naar school gaan zien dat daar problemen ontstaan, waarvoor geen extra hulp meer kan worden ingezet. Leerlingen hebben een intensievere begeleiding nodig dan nu in veel gevallen kan worden geboden. Het is van belang dat met deze leerlingen – en zeker ook hun ouders - in gesprek wordt gegaan.

Zij hebben voor hun gevoel jarenlang vertrouwen gegeven door hun kinderen naar school te laten gaan ondanks de gevaren die zij zien in het omgaan met burgerleerlingen. Nu gaan ze naar school en ontmoeten ze andere leerlingen en komen ze in verkeerde circuits terecht en komen ze door het gebruik van social media in de problemen. Dit bevestigt hun aanvankelijke wantrouwen tegen de samenleving in het algemeen en het onderwijs in het bijzonder.

Daarbij komt dat het lijkt alsof er een zekere moeheid optreedt bij scholen omdat steeds weer geïnvesteerd moet worden in de onderwijsdeelname van deze leerlingen. Daar waar de aandacht verslapt heeft dat negatieve gevolgen voor de onderwijsdeelname. Daar waar de aandacht onverminderd blijft werp dat zijn vruchten af.

Focus verschuift van kwantiteit naar kwaliteit

Lang is gedacht dat deelname van WRS leerlingen aan het onderwijs het einddoel was. Daarvoor is er in veel gemeenten een impuls gegeven en zijn er intermediairs aangesteld die de taak kregen de onderwijsdeelname te stimuleren. Zij vervulden een brugfunctie tussen ouders en kinderen enerzijds en school en gemeente anderzijds. Nu het na vele jaren steeds meer gemeengoed is geworden dat deze kinderen naar het onderwijs gaan, blijkt dat leer- en gedragsproblemen steeds beter zichtbaar worden. Daarmee is nu de focus meer gericht op een goede kwalitatieve onderwijsdeelname dan een goede kwantitatieve onderwijsdeelname.

Geen ontwikkelingsstimulerende thuissituatie

Doordat de thuissituatie daar lang niet altijd toe is geëquipeerd, ontstaan er problemen in de onderwijsdeelname. Leerlingen worden vanuit hun thuissituatie niet per definitie gestimuleerd om elke dag (op tijd) naar school te gaan en ondervinden geen ondersteuning bij bijvoorbeeld het maken van huiswerk. De leerlingen staan er vaak alleen voor, in een omgeving waarin het nut van onderwijs ook niet door iedereen wordt ervaren.

Diploma maar geen baan

Een ander probleem is, dat deze leerlingen denken dat als ze een diploma hebben behaald, ze op basis daarvan meteen een baan kunnen krijgen. Dit blijkt echter zelden het geval te zijn. Dit brengt een fatalistische houding teweeg: 'waarom zou ik me zo inspannen om een diploma te behalen als ik er toch niets mee kan!'. Deze houding heeft een negatief effect op de deelname van andere kinderen uit de gemeenschap aan het onderwijs. Een gemeenschap waar de motivatie voor onderwijs toch al niet diep geworteld is. En waar het schoorvoetende besef gaat ontstaan dat onderwijs belangrijk is, gaat dit hand in hand met de angst voor die wereld met alle bijbehorende uitdagingen. De vraag of hun kinderen daar wel veilig zijn speelt een belangrijke

rol voor de ouders. Zonder externe hulp op de achtergrond van iemand die ouders en leerlingen hierbij kan stimuleren en ondersteunen, zijn de onderwijsresultaten lager dan in potentie mogelijk is en is er minder perspectief op een succesvol vervolg.

Signaleren en aanpak van verzuim

Bij WRS leerlingen worden relatief vaak leerproblemen gesignaleerd. Unaniem wordt aangegeven dat er in principe geen sprake is van een beperking van cognitieve vermogens (niet anders dan bij andere leerlingen), maar dat andere redenen de oorzaak zijn van deze leerproblemen. Als belangrijkste reden wordt het verzuim van de leerlingen genoemd. Doordat ze relatief vaak afwezig zijn ontstaan er leerachterstanden en lopen ze leerproblemen op. Dit heeft veel te maken met de thuiscultuur van de WRS leerlingen. Thuis is er geen aandacht voor school en zijn er keer op keer andere zaken dan de school die de prioriteit krijgen. Vaak gaat het dan om familie zaken. Ook ontbreekt het ouders in de meeste gevallen aan een achtergrond om hun kinderen te kunnen helpen met school en zullen ze een goede onderwijsdeelname niet van nature stimuleren.

Het lijkt erop dat scholen het verzuim in toenemende mate niet meer of niet nauwkeurig melden aan de leerplichtambtenaar. Ook zijn er signalen dat leerplichtambtenaren minder snel en minder vaak acties ondernemen naar aanleiding van de verzuim meldingen. Er worden amper proces verbaalen opgemaakt. En dat heeft consequenties. Als bijvoorbeeld een leerling 80% verzuimt waarvan maar 10% geoorloofd, en daar wordt niet of nauwelijks op gereageerd, dan heeft dat een enorm uitstralingseffect op andere leerlingen. Dit uitstralingseffect geldt ook voor het behalen van een startkwalificatie. Als het voor jongeren gemakkelijker wordt om een uitkering te krijgen zonder een startkwalificatie te hebben behaald, dan ondergraaft dat de strategie die jarenlang is ingezet.